

Atlas vogelconcentraties en vliegbewegingen Delta

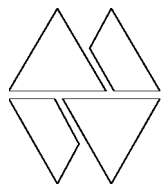
Onderzoek naar het nachtelijk gebruik van hoogwatervluchtplaatsen door
steltlopers rond de Oosterschelde

P. Wolf
S. Lilipaly
M.J.M. Poot
T.J. Boudewijn

Atlas vogelconcentraties en vliegbewegingen Delta

Onderzoek naar het nachtelijk gebruik van hoogwatervluchtplaatsen door steltlopers rond de Oosterschelde

P. Wolf
S. Lilipaly
M.J.M. Poot
T.J. Boudewijn

Bureau Waardenburg bv

Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg

Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849

e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

opdrachtgever: RIKZ / Rijkswaterstaat Directie Zeeland

21 april 2000
rapport nr. 00-023

Status uitgave:	Eindrapportage
Rapport nummer	00-023
Datum uitgave:	21 april 2000
Titel:	Atlas vogelconcentraties en vliegbewegingen Delta
Subtitel:	Onderzoek naar het nachtelijk gebruik van hoogwatervluchtplaatsen door steltlopers rond de Oosterschelde
Samenstellers:	P. Wolf S. Lilipaly drs. M.J.M. Poot drs. T.J. Boudewijn
Aantal pagina's inclusief bijlagen:	54
Project nr.:	99.094
Projectleider:	drs. T.J. Boudewijn
Naam en adres opdrachtgever:	RIKZ Postbus 20907, 2500 EX Den Haag Rijkswaterstaat Directie Zeeland, Postbus 5014, 4330 KA Middelburg
Referentie opdrachtgever:	Opdrachtbon nr. 32992417 (RIKZ)/16 september 1999 Orderbon nr. 299009 (RWS Dir. Zeeland)/ 20 juli 1999
Akkoord voor uitgave:	Hoofd Sector Vogeecologie Bureau Waardenburg bv drs. S. Dirksen
Paraaf:	

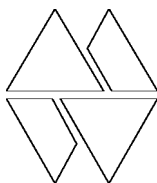

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / RIKZ / Rijkswaterstaat Directie Zeeland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitszorgsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
2 Materiaal en methoden	9
2.1 Algemeen	9
2.2 Veldwerk	11
3 Resultaten Oosterschelde	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Waarnemingen 26 augustus 1999	13
3.2.1 St. Philipsland, Grevelingendam, Duiveland (Bruinisse - Zierikzee) ...	13
3.2.2 Tholen, Rammegors, Philipsdam, Overflakkee van Battendorp-Herkingen	14
3.3 Waarnemingen 27 augustus	15
3.3.1 Neeltje Jans, Schouwen (Neeltje Jans - Zierikzee)	15
3.3.2 Zuid-Beveland (Schor van Kats - de Kaarspolder), Veerse Meer (Kwistenburg)	16
3.4 Waarnemingen 23 september	17
3.4.1 Stinkgat-Rammegors-St. Philipsland-Philipsdam-Slikken Flakkee	17
3.4.2 Zuidkust Schouwen-Duiveland	19
3.5 Waarnemingen 24 september	20
3.5.1 Oesterdam en Tholen	20
3.5.2 Zeelandbrug-Oesterdam	22
3.6 Waarnemingen 26 oktober	23
3.6.1 Colijnsplaat-Noordbeveland-Neeltje Jans-Schouwen (Prunje)	23
3.6.2 Zuidzijde Schouwen-Duiveland	25
3.7 Waarnemingen 27 oktober	26
3.7.1 Oesterdam Stavenisse-Dortsman-zuidkust Tholen-Oesterdam	26
3.7.2 Oosterschelde-kust van Noord- en Zuid Beveland	28
3.7 Waarnemingen 28 januari	30
3.7.1 Zuidkust DuivelAnd - oostzijde Grevelingendam	30
3.7.2 Zuidkust Duiveland - oostzijde Grevelingendam	31
3.8 Waarnemingen 30 januari	33
3.8.1 Zuid-Beveland	33
3.8.2 Zuidhoek - Prunje	34
3.9 Waarnemingen 13 februari	35
3.9.1 Inlagen, Viane, Krammersluizen	35
3.9.2 Battenoord - Philipsdam	36
3.10 Waarnemingen 14 februari	38
3.10.1 Tholen-Philipsdam, Overflakkee	38
3.10.2 Zuid-Beveland	40
3.11.1 Bruinisse-Zierikzee	41

4	Resultaten Westerschelde	43
4.1	Inleiding	43
4.2	Nummer Een - Perkpolder (zuidoever): 1 november	43
4.3	Sloehaven-Hansweert (noordoever): 2 november	44
4.4	Nummer Een-Perkpolder (zuidoever): 28 februari	45
4.5	Kerncentrale Borssele-Hansweert (noordoever): 28 februari.....	46
5	Discussie	49
6	Dankwoord	51
7	Literatuur.....	53

Samenvatting

In het kader van de actualisatie van de 'Atlas vogelconcentraties en vliegbewegingen in Zeeland' heeft Bureau Waardenburg in opdracht van Rijkswaterstaat Directie Zeeland en het RIKZ onderzoek verricht naar het nachtelijk gebruik van hoogwatervluchtplaatsen rond de Oosterschelde. Daarnaast werden ook enige verkennende bezoeken aan de Westerschelde gebracht.

Uit eerder onderzoek was bekend dat het gebruik van hoogwatervluchtplaatsen (hvp's) rond de Oosterschelde 's nachts kan afwijken van de situatie overdag. In de periode augustus 1999 - februari 2000 zijn vijf keer alle potentiële hvp's binnen- en buitendijks bezocht. Hierbij werd per ronde gedurende twee nachten met twee teams bestaande uit twee personen gedurende de hoogwaterperiode in de nacht veldwerk verricht. Met behulp van nachtzichtapparatuur, verrekijkers en zaklantaarns werden de (potentiële) hvp's afgezocht. Van de aanwezige vogels werd zo goed mogelijk de soort vastgesteld en het aantal geschat. Vaak werd de aanwezigheid van vogels op basis van hun geroep vastgesteld.

Met behulp van de nachtzichtapparatuur kunnen niet alle vogelsoorten opgespoord en geteld worden. Wel kan op deze wijze een redelijke indruk worden verkregen van het totale aantal vogels en de onderlinge aantalsverhouding tussen de soorten.

De factoren veiligheid voor grondpredatoren en verstoring lijken in hun hoge mate bepalend voor een afwijkend nachtelijk gebruik van hvp's ten opzichte van de situatie overdag. Op verschillende plaatsen werd vastgesteld dat de vogels 's nachts overtijden in ondiep water, terwijl overdag op grasland of schorren werd overtijd. Vermoedelijk wijken de vogels vanwege het risico van predatie door nachtelijke grondpredatoren uit naar binnendijkse gebieden met ondiep water. Een voorbeeld hiervan is Prunje Zuid.

Op plaatsen waar overdag veel menselijke verstoring is, vaak in de vorm van wandelaars al dan niet met honden, worden niet of nauwelijks hvp's aangetroffen. Indien er een hvp aanwezig is, zijn de aantallen laag. 's Nachts kunnen deze gebieden wel intensief als hvp gebruikt worden, zoals het schor bij St. Maartensdijk en verschillende dijklichamen langs de Oosterschelde.

Op de binnendijkse hvp's overtijden de vogels 's nachts vaak bij voorkeur met hun poten in het water. Het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder werd dan ook al voor het beëindigen van de graafwerkzaamheden als nachtelijke hvp in gebruik genomen. Dit geeft aan dit soort gebieden behoefte bestaat.

De verkenningen langs de Westerschelde laten geen verschillen tussen het gebruik van hvp's overdag en 's nachts zien. Waarschijnlijk zijn hier de mogelijkheden voor steltlopers om in binnendijkse gebieden in ondiep water te overtijden zeer beperkt.

1 Inleiding

In opdracht van Rijkswaterstaat, Directie Zeeland heeft Bureau Waardenburg een voorstudie uitgevoerd voor de actualisatie van de 'Atlas vogelconcentraties en vliegbewegingen in Zeeland' (Dirksen 1997). Inmiddels is het project verbreed tot het samenstellen van een dergelijke atlas voor het gehele Deltagebied, dus inclusief het noordelijk deel dat in de provincie Zuid-Holland ligt.

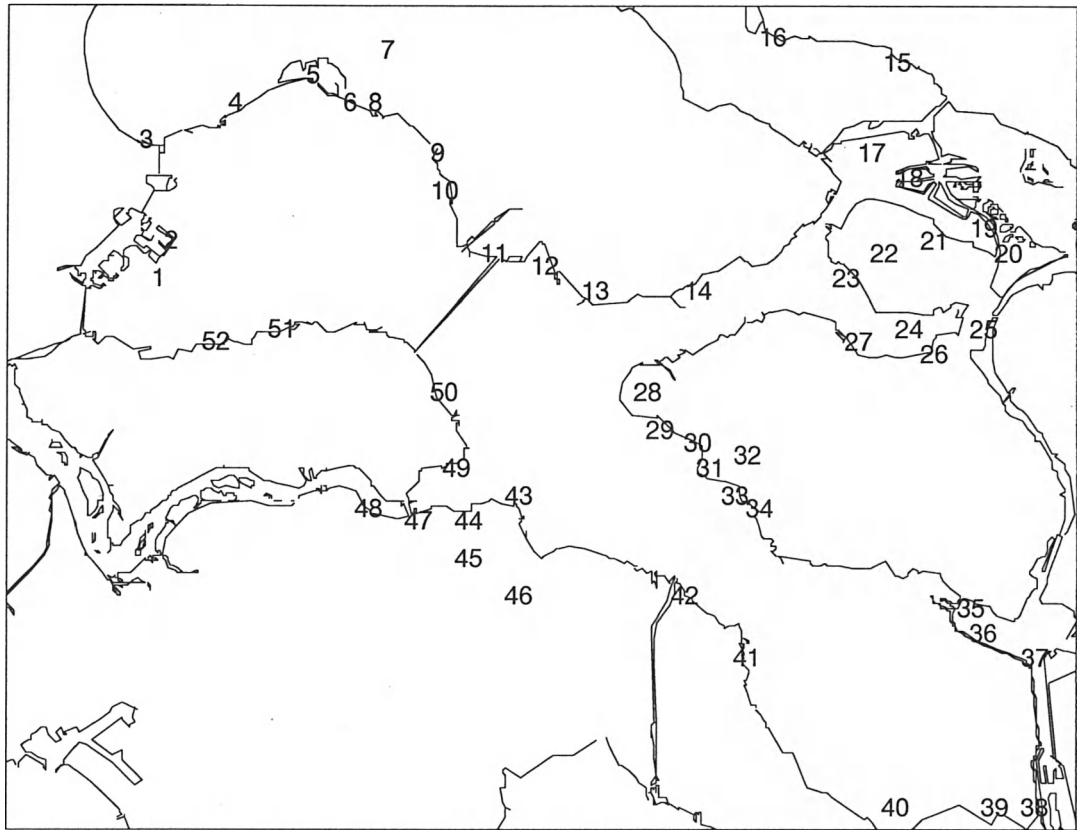
In de voorstudie is inhoudelijk omschreven op welke onderdelen aanvullend veldwerk noodzakelijk is om lacunes in kennis op te vullen. Ook is een prioritering aangebracht binnen de in totaal 16 aangegeven modules. Een van de modules richt zich op het nachtelijk gebruik van hoogwatervluchtplaatsen (hvp's). Daarbij gaat het alleen om hvp-gebruik dat afwijkt van de situatie bij daglicht, daar de situatie bij daglicht goed bekend is.

Verkenkend onderzoek heeft aangetoond dat 's nachts, in tegenstelling tot de situatie overdag, vaak gebruik wordt gemaakt van hvp's in binnendijks gelegen gebieden. Dit verkennend onderzoek vond plaats als onderdeel van werkzaamheden voor NOVEM (Spaans *et al.* 1995). Tijdens dat project zijn enkele locaties rond de Oosterschelde bezocht. In het kader van de actualisatie van de vliegbewegingenatlas Delta is het gewenst om het eventueel afwijkend gebruik van nachtelijke hvp's nader in kaart te brengen. Hierbij ligt de nadruk op de situatie rond de Oosterschelde. Het is onbekend of de steltlopers van de Westerschelde 's nachts eventueel ook gebruik maken van afwijkende hvp's.

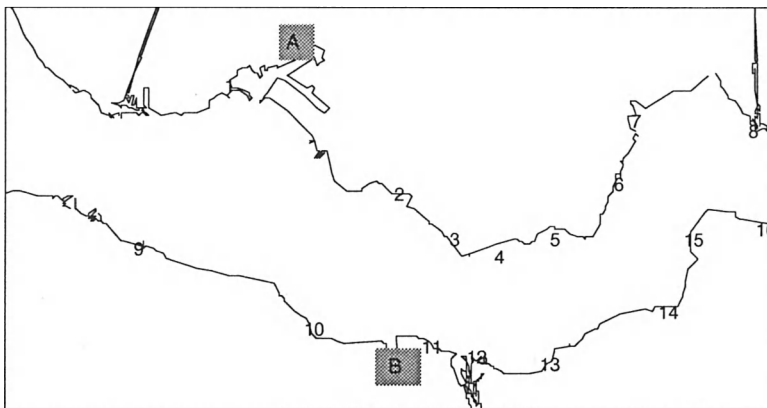
Rijkswaterstaat Directie Zeeland en het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ) hebben Bureau Waardenburg opdracht gegeven om het nachtelijk gebruik van hvp's rond de Oosterschelde vast te leggen en een korte verkenning van de situatie rond de Westerschelde uit te voeren. Het veldwerk voor deze studie heeft plaatsgevonden in de maanden augustus, september en oktober 1999 en januari en februari 2000.

Deze rapportage geeft een beeld van het veldwerk verricht in de bovengenoemde maanden. De rapportage is gericht op het basaal vastleggen van methode en resultaten uit bovengenoemde periode. De verslagen, zoals die van iedere veldwerknacht zijn opgesteld, zijn gebundeld, voorafgegaan door een beschrijving van de in het veld gehanteerde methoden, waarneemdata, waarneemomstandigheden en dergelijke. De verzamelde gegevens worden als digitaal bestand aan zowel het RIKZ als Rijkswaterstaat Directie Zeeland aangeleverd.

Figuur 2.1. Overzichtsk kaart van de in de tekst genoemde locaties

1 Neeltje Jans, Vogeleiland	19 Philipsdam, Slaak	37 Oesterdam, Rak
2 Neeltje Jans, Hangcultuur	20 Philipsdam, Volkerak	38 Oesterdam, hoek Eerste Bathpolder
3 Westenschouweninlaag	21 Rumoirtschor	39 Rattekaai
4 Koudekerkse Inlaag	22 Bruintjeskreek	40 Roelshoek
5 Schelphoek + Natuurbouweilanden	23 Dwars in den Weg	41 Molenpolder
6 Flauwers- Weervers + Prunjeplas	24 Krabbenkreek	42 Kaarspolder
7 Natuurbouw Noord Prunje	25 Rammegors	43 Goesse Sas
8 Heerekeet	26 Stinkgat	44 Schor Wilhelminapolder
9 Suzannainlaag	27 Schor van Sint Annaland	45 Wilhelminapolder
10 Cauwersinlaag	28 Stavenissepolder	46 Deesche Watergang
11 Zuidhoekinlaag	29 Schor Stavenissepolder	47 Zandkreek
12 de Val, Noordbout	30 Schor Noordpolder	48 Kwistenburg (Veerse Meer)
13 Inlagen Ouwerkerk	31 Natuurbouw Noordpolder	49 Zandkreek Noord, Leendert Abraham
14 Viane en Spuikom	32 Wiebesweg/Wolferpierweg	50 Schor van Kats
15 Battenoord (Grevelingen)	33 Strandje Sint Maartensdijk	51 's Gravenhoekinlaag + Oesterput
16 Herkingen (Grevelingen)	34 Pluimpot	52 Keihoogte
17 Grevelingendam	35 Oesterdam, Bergse Diep	
18 Krammersluizencomplex	36 Oesterdam, Speelmansplaten	

1 Sloehaven
2 Staartsche Nol
3 Inlaag Ellewoutsdijk
4 Zuidgors
5 Plaat van Baarland
6 Hoedekenskerke, haven
7 Biezeleingsche Ham
8 Hansweert, havenpier
9 Voorland Nummer Een
10 Paulinaschor
11 Braakmanhaven Oost
12 Terneuzen, sluisencomplex
13 Griete
14 Hellegatschor
15 Zeedorp
16 Perkpolder
A Sloegebied (industriegebied Vlissingen)
B DOW Terneuzen

2 Materiaal en methoden

2.1 Algemeen

Het veldwerk rond de Oosterschelde is uitgevoerd in vijf ronden: augustus, september en oktober 1999 en januari en februari 2000. Voor de start van het veldwerk is een kaart gemaakt met daarop alle bekende hvp's en alle plaatsen die 's nachts als hvp gebruikt kunnen worden. Hierbij gaat het vooral om plekken met water: oude inlagen, kreek-restanten etc. maar ook brede watergangen, plas-dras situaties etc. Het gebied rondom de Oosterschelde is in vier delen opgedeeld. Per ronde zijn de waarnemingen in twee opeenvolgende nachten uitgevoerd. Er waren per nacht twee teams van twee personen beschikbaar. Iedere nacht werd door een team een deel van de Oosterschelde afgezocht. In augustus is gestart met de veldwerkzaamheden. Er zijn dan relatief kleine aantallen steltlopers aanwezig en de weersomstandigheden zijn dan het minst extreem. Dit biedt de mogelijkheid om ervaring op te doen voor de navolgende veldperioden. In augustus is het zuidoostelijk deel van de Oosterschelde niet bezocht. Hier zijn dan nauwelijks steltlopers in deze hoek van de Oosterschelde aanwezig. Door het grote aantal hvp's, waarvan enkele slechts een korte periode voor en na hoogwater gebruikt worden, was het niet mogelijk om alle hvp's, binnen- en buitendijks gedurende twee opeenvolgende nachten te controleren. Gedurende de herfstonden (september en oktober) en de winterronden (januari en februari) is het afgezochte gebied tijdens beide ronden zodanig ingedeeld dat het gehele gebied tijdens één van beide ronden bezocht is. De in de tekst genoemde namen staan weergegeven in figuur 2.1.

De waarnemingen zijn zoveel mogelijk rond Volle Maan uitgevoerd. Uit het verkennende onderzoek (Spaans *et al.* 1995) komt naar voren dat er kleine verschillen zijn tussen nachten rond Volle Maan en nachten rond Nieuwe Maan. De verschillen tussen dag en nacht lijken echter aanzienlijk groter, zodat een keus voor nachten waarin de waarneemomstandigheden het gunstigst zijn, gerechtvaardigd is. Voor de waarnemingen kon in de periode augustus-oktober gebruik worden gemaakt van één set nachtzichtapparatuur, terwijl in de winterperiode twee sets beschikbaar waren. Deze apparatuur is door het RIKZ van Staatsbosbeheer geleend en kon voor de duur van de waarnemingen gebruikt worden. In de periode dat slechts één set nachtzichtapparatuur beschikbaar was, zijn door het andere team de waarnemingen verricht met behulp van verrekijkers en zaklantaarns.

Alle plekken, die van te voren geselecteerd waren, zijn tijdens het veldwerk in het donker gecontroleerd. Ook tussendoor is regelmatig geluisterd of er roepende vogels te horen waren. Op de hoogwatervluchtplaatsen is zo goed mogelijk vastgesteld welke soorten aanwezig waren en in welke orde-grootte van aantallen. Echte tellingen zijn 's nachts niet goed mogelijk. De verzamelde gegevens zijn op standaardformulieren en kaarten gezet. Per team is per nacht een kort veldverslag gemaakt, waarin de meest opmerkelijke bevindingen van die nacht zijn vastgelegd.

Tabel 2.1. Overzicht van de veldwerkdagen, de afgezochte gebieden en de beschikbaarheid van nachtzichtapparatuur.

datum	Oosterschelde	nacht: appar
26-aug	zuidkust Tholen-Rammegors-Philipsdam-Overflakkee	+
26-aug	St. Philipsland-Grevelingendam-Duiveland (Bruinisse-Zierikzee)	-
27-aug	Neeltje Jans - Zierikzee	+
27-aug	Zuid-Beveland-Veerse Meer en Cauwers Inlagen (Zierikzee)	-
23-sep	Stinkgat-Rammegors-St. Philipsland-Philipsdam-Overflakkee	-
23-sep	zuidkust Schouwen-Duiveland	+
24-sep	Oesterdam-Tholen-Stavenisse	-
24-sep	Zeelandbrug-Oesterdam	+
26-okt	Colijnsplaat-N. Beveland-Neeltje Jans Schouwen(Schelphoek)	-
26-okt	Schouwen-Duiveland	+
27-okt	Oesterdam-Stavenisse-Tholen-Oesterdam	-
27-okt	Noord- en Zuid-Beveland	+
28-jan	Heen-Battenoord-Krabbekreek	+
28-jan	Zuidkust Duiveland-oostzijde Grevelingendam	+
30-jan	Noord-Zuid Beveland (Neeltje Jans-Wemeldinge)	+
30-jan	zuidkust Schouwen (Zuidhoek-Prunje)	+
13-feb	Battenoord-Philipsdam	+
13-feb	Inlagen, Viane, Krammersluizen	+
14-feb	Tholen-Philipsdam, Overflakkee	+
14-feb	Zuid-Beveland	+
15-feb	Bruinisse-Zierikzee	+
Westerschelde		
01-nov	Nummer Een - Perkpolder (zuidoever)	+
02-nov	Sloehaven-Hansweert (noordoever)	+
28-feb	Nummer Een - Perkpolder (zuidoever)	+
28-feb	Sloehaven-Hansweert (noordoever)	+

In november 1999 en februari 2000 heeft een korte verkenning van de situatie rond de Westerschelde plaatsgevonden, waarbij dezelfde benadering werd toegepast als rond de Oosterschelde.

2.2 Veldwerk

Het veldwaarnemingen begonnen globaal ongeveer 2 uur voor hoogwater en duurden tot 2 uur na hoogwater. Indien eerder met de waarnemingen wordt begonnen bestaat de kans dat nog niet alle vogels op de hvp aanwezig zijn of dat er nog vliegbewegingen plaatsvinden.

Op basis van de veldervaringen in augustus is de verdeling van de Oosterschelde in vier delen iets aangepast, aangezien deze delen niet alle in dezelfde tijd afgezocht konden worden. Bij de weersomstandigheden in augustus, september en oktober 1999 bleek het goed mogelijk om de geselecteerde delen van de Oosterschelde binnen de beschikbare tijd af te zoeken. In januari 2000 waren de weersomstandigheden dermate slecht dat weliswaar op 28 januari met het veldwerk gestart is, maar dat het tweede deel van deze ronde is uitgesteld tot 30 januari. Bij de ronde in februari 2000 zijn gedurende drie avonden waarnemingen verricht. Om het gehele Oosterschelde te kunnen bekijken is door twee waarnemers nog een aanvullend bezoek gebracht. In tabel 2.1 wordt een overzicht gegeven van de onderzochte delen van de Oosterschelde tijdens het veldwerk.

3 Resultaten Oosterschelde

3.1 Inleiding

Per nacht zijn door twee teams waarnemingen verricht. Per paragraaf worden per nacht de waarnemingen van beide teams gepresenteerd. Per team worden eerst kort de omstandigheden beschreven en vervolgens wordt kort ingegaan op de waarnemingen/resultaten. Van de veldkaarten en veldformulieren wordt een volledige set kopieën aan de opdrachtgever verstrekt. Deze veldformulieren zijn niet in deze voortgangsrapportage opgenomen.

3.2 Waarnemingen 26 augustus 1999

3.2.1 St. Philipsland, Grevelingendam, Duiveland (Bruinisse - Zierikzee)

Tijd: 01.55 - 06.00

Waarnemers: Sander Lilipaly en Sjoerd Dirksen (verslag)

Materiaal: verrekijkers, spotlight

Weer: tussen 00.00 en 02.00 hevig overtrekkend onweersfront met windvlagen en regen, daarna warme nacht, vrijwel steeds droog, zwakke ZW-wind, af en toe nog ver en/of hoog onweer. Bewolking 6/8, later 4/8.

Maan: nagenoeg volle maan. Van 02.15-03.35 geen maan, daarna voor lange perioden volledig zichtbaar. Om ongeveer 05.30 maan onder. Schemering beginnend om 05.45.

Tij: hoogwater Stavenisse om 04.16.

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

St. Philipsland 01.55 - ±03.15

Vanaf dijk zuidzijde eiland veel steltlopers te horen aan de oostkant van de Krabbenkreek (wulp, scholekster, tureluur, groenpootruiter, bonte strandloper, zilverplevier): waarschijnlijk deels op hvp en deels nog foeragerend, want er lag nog veel slik droog. Aan westzijde ligt ook Dwars in de Weg nog grotendeels droog. Binnendijs is het stilte alom, behalve in de Abraham Wisselpolder, waar scholeksters en wulpen gehoord worden.

De NW-hoek van het eiland levert binnendijs geen overtuigende vogels op. Buitendijs zitten alleen wat wulpen en kieviten. De noordoever (zuidzijde Slaak) levert verspreid kleine aantallen wulpen, scholeksters, zilverplevieren, kieviten en wilde eenden op. Hier zijn geen geconcentreerde hvp's, ook niet binnendijs.

De Bruintjeskreek is geheel stil, er zitten wel wat eenden en er komt een juveniele lepelaar uit vliegen.

Een tweede check bij de Abraham Wisselpolder levert bevestiging van de aanwezigheid van een groep scholeksters binnendijs: groep in verte, af en toe vliegt er één naar binnen. Omvang van de groep is niet duidelijk. In ieder geval zitten er ook nog veel steltlopers buitendijs.

Grevelingendam ±03.25 - ±03.55

Bij oostelijker strekdam op Plaat van de Oude Tonge groot aantal steltlopers: wulp 300 (deels bij dam, deels verder weg), rosse grutto (zeker 200), bonte strandlopers (tientallen), tureluur, scholekster (flinke groep). De rosse grutto's waren zeer snel verstoord en vlogen ook vrijwel meteen de Grevelingendam over, de Grevelingen in. De andere soorten vlogen deels op, maar leken wel te blijven. Verder geen steltlopers op de Plaat van de Oude Tonge, de westelijke strekdam stond ook geheel onder water. Wel werden aan de Grevelingenzijde, in het westelijke deel van het recreatiegebied, veel meeuwen gehoord die daar kennelijk verbleven.

Duiveland ±04.00 - 05.50

Bruinisse tot Slikken van Viane: binnendijs over Lange Weg gereden, paar keer gestopt, niets gehoord. Lijkt om allerlei redenen ook geen gebied waar steltlopers te verwachten zijn. Vervolgens Brede Zandweg, Maire, Lage Rampertse Weg, Geule afgereden. Hier alleen af en toe kieviten gehoord. Wel met spotlight de waterdelen afgeschoten, geen hvp's gevonden. Echter wel in de Spuikom binnendijs bij Viane: rosse grutto (400, met veel lawaai direct opvliegend en aan het geroep te oordelen daarna in kleine groepjes geleidelijk terugkerend), wulp (100-150), bonte strandloper (50), tureluur, kluut (2), groenpootruiter, witgatje, oeverloper, wilde eend en grote stern (1). Vervolgens buitendijs langs de Slikken van Viane, waar zich een grote hvp met scholeksters (1500) en wulpen (1000) bevond en oostelijker: bonte strandloper (100), wilde eend (40) en weer wulpen (100). Een tweede slag door het binnenland (Hoge Zandweg) leverde niets op. Het gebied ten zuiden van Ouwerkerk leverde bij de caissons kleine aantallen groenpootruiters en zwarte ruiters op, een watersnip en een groepje wintertalingen. Het westelijke plasje was leeg. Bij de Noordbout werden binnendijs op een akker zeker 5 bontbekplevieren gehoord; buitendijs alleen een enkele scholekster. Bij de Gouweveerse Zeedijk werden buitendijs scholekster, wulp en zilverplevier gehoord (de batterijen van de lamp waren inmiddels leeg). Tenslotte werd de oostzijde van de Zuidhoek bij de Zeelandbrug nog gecheckt: hier bevonden zich alleen enkele groenpootruiters en tureluurs.

3.2.2 Tholen, Rammegors, Philipsdam, Overflakkee van Battendorp-Herkingen

Tijd: 02.15 - 06.00

Waarnemers: Pim Wolf en Martin Poot (verslag)

Materiaal: lichtversterker en infraroodlamp.

Weer: tussen 00.00 en 02.00 hevig overtrekkend onweersfront met windvlagen en regen, daarna warme nacht, vrijwel steeds droog, zwakke ZW-wind, af en toe nog ver en/of hoog onweer. Bewolking 6/8, later 4/8.

Maan: nagenoeg volle maan. Van 02.15-03.35 geen maan, daarna voor lange perioden volledig zichtbaar. Om ongeveer 05.30 maan onder. Schemering beginnend om 05.45.

Tij: hoogwater Stavenisse om 04.16. Om 02.40 bij Slikken van Dortsman nog grote wadplaten beschikbaar en steltlopers op het wad foeragerend. Om 03.00 alhier massale

getijdetrek van scholeksters over de Oosterschelde naar het oosten naar de strandjes ter hoogte van Heideweg.

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Binnendijs overtijende steltlopers werden waargenomen bij de Slikken van Dortsman ter hoogte van de Heideweg, in de Pluimpot, in het Stinkgat en het Rammegors. Al deze gebieden lagen direct grenzend aan de dijk en bestonden uit ondiepe waterpartijen. Gedurende de gehele avond zijn op vele andere binnendijkse plaatsen met de lichtversterker in potentie geschikte hvp-terreinen afgezocht en beluisterd, maar konden geen overtijende steltlopers worden ontdekt. Op de meeste akkers stond nog gewas (meest biet, aardappel of graan). De enige vogels die op binnendijkse terreinen werden gezien/gehoord waren foeragerende kieviten en op één plek goudplevieren.

Het gebiedje ter hoogte van de Heideweg bij de Slikken van Dortsman betreft een recentelijk aangelegd natuurontwikkelingssterreintje direct achter de dijk. Hier werden 100 kleine steltlopers aan de grond waargenomen, vermoedelijk bonte strandlopers. Verder waren aanwezig een tiental wulpen en meer dan 100 scholeksters, waarvan nog enige vogels naar binnenvliegend werden gehoord. De grootste aantallen Scholeksters verbleven hier buitendijs op strandjes onder aan de dijk. Het ging hier om meer dan 5000 vogels. Verder werden nog zilverplevier, tureluur, bontbekplevier en groenpootruiter vastgesteld.

De verspreiding van buitendijkse overtijende steltlopers kwam goed overeen met de verspreiding zoals die overdag is vastgesteld. Een uitzondering betrof het grote aantal scholeksters onder aan het dijktafud langs de Slikken van de Dortsman ter hoogte van Sint Maartensdijk. Hier stonden meer dan 3000 vogels die hier normaliter overdag nooit worden aangetroffen, vermoedelijk omdat deze vogels hier overdag verstoord worden door de vele honden die hier uitgelaten worden. Eenzelfde verstoringseffect werd vastgesteld in Pluimpot, waar opvallend veel ruitachtigen binnendijs dicht bij de dijk stonden. Deze vogels staan overdag normaliter achterin het gebied ver van de weg.

3.3 Waarnemingen 27 augustus

3.3.1 Neeltje Jans, Schouwen (Neeltje Jans - Zierikzee)

Tijd: 03.00 - 06.15

Waarnemers: Sander Lilipaly en Sjoerd Dirksen (verslag), gast: Ruth Guicherit

Materiaal: verrekijkers, nachtzichtapparatuur

Weer: zacht, W-wind, 2-3 BF, droog, 8/8 bew., maar toch erg licht door volle maan

Maan: volle maan achter wolken.

Tij: hoogwater Stavenisse om 04.55.

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Neeltje Jans 03.15-03.45

Op het Vogeleiland hvp van scholekster en rosse grutto (alleen gehoord), ook hvp/slaapplaats voor meeuwen en sterns. Op de dijk ten noorden van het Vogeleiland

een hvp met honderden (1000?) scholeksters en met zilverplevieren (100). Ook zit hier een watersnip. Op de hoek (haveningang) zit een groep zilver- en kleine mantelmeeuwen (300).

Schouwen 03.55 - 06.15

In de Westenschouwense Inlaag zitten wulpen (30), verder kluut, watersnip, wilde eend en grote stern. De inlaag bij Burghsluis is leeg. In de Koudekerkse Inlaag bevinden zich aanzienlijke aantallen wulpen: in totaal 770 geteld. Ook worden enkele scholeksters en groenpootruiters gehoord, 5 kluten gezien en enige meeuwen. In de akkers om de inlagen heen geen hvp's.

Op de beide eilanden in het westen van de Schelphoek zijn alleen de geluiden te horen van de soorten die er in hvp's zitten: scholekster, wulp, bonte strandloper. Er lijken flinke aantallen te zitten.

In de noordelijke Prunje bevinden zich, ondanks de aanwezigheid van (nieuw gegraven) watermolen, geen hvp's. Er wordt een wulp gehoord, er zit een oeverloper etc., maar geen hvp's. De plas in de zuidelijke Prunje (tegen de Wevers Inlaag aan) daarentegen zit stampvol met duizenden steltlopers. Hier werden bij daglicht (na 07.00) de volgende aantallen geteld: rosse grutto 800, wulp 550, kanoetstrandloper 350, krombekstrandloper 45, bonte strandloper 15, tureluur 10 (Sander, Pim). Oostelijker, langs de Bootsweg worden geen wulpen en scholeksters gevonden (waar ze de voorgaande middag wel zaten, waarn. Martin en Sjoerd).

In de Wevers Inlaag worden zilverplevieren gehoord (tellen lukt niet) In de Flauwers zijn hvp's met scholeksters (2000), wulpen (200, 100) en rosse grutto's (250). In de plasjes ten westen van de Heerenkeet bevinden zich vele tientallen ruiters (100-150?) (vooral tureluurs), deels druk foeragerend, en 20 wulpen. Het plasje ten oosten van de Heerenkeet is leeg.

In de Suzanna-inlaag (ook wel Kistes Inlaag) bevinden zich aanzienlijke aantallen steltlopers op een hvp in het ondiepe water: zilverplevier (ca. 200?), en strandlopers (500?). Hier werden bij daglicht (na 07.00) de volgende aantallen geteld: kanoetstrandloper 450, zilverplevier 400 (Sander, Pim).

Door het andere team (Pim, Martin) is de Cauwers Inlaag in het donker bekeken. Hier bevonden zich 50 tureluurs, 30 kieviten, groenpootruiters (gehoord) en 50 visdieven.

3.3.2 Zuid-Beveland (Schor van Kats - de Kaarspolder), Veerse Meer (Kwistenburg)

Tijd: 02.55 - 05.25

Waarnemers: Pim Wolf en Martin Poot (verslag)

Materiaal: sterke zaklamp

Weer: rustige nacht met goede waarneemomstandigheden. Dunne, hoge bewolking. Van 7/8 afnemend naar 4/8. Meer wind dan de nacht ervoor, maar gedurende de nacht afnemend tot geen of weinig wind uit ZW. Temperatuur iets lager voorgaande nacht.

Maan: aan het begin van de nacht maan door de bewolking flauwtjes zichtbaar, later volledig zichtbaar.

Tij: hoogwater Stavenisse viel om 04.55. Geen getijdetrek opgemerkt binnen de waarnemperiode. Meeste vogels leken in dit deel van Oosterschelde reeds op volle sterkte op hvp's aanwezig.

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Meest opvallende waarneming betrof het buitendijks overtijen van 700 scholeksters op de oostelijke pier van de jachthaven bij de Groene Sas. Deze vogels plegen normaliter overdag in de polder te overtijen. Bij deze vogels zaten bovendien meer dan 350 grote meeuwen (zilver- en grote mantelmeeuwen). Andere grote meeuwenconcentraties werden gevonden op en rond de Katse plaat (meest zilvermeeuwen, minimaal 500 vogels) en bij de Slurf (meer dan 800 kokmeeuwen).

Binnendijks werd in de Deesche watergang een concentratie van minimaal 600 wulpen gevonden die daar vergezeld werden door o.a. groenpootruiters, meer dan 100 meeuwen (waarschijnlijk kokmeeuwen). De wulpen behoren waarschijnlijk tot een groep vogels die voor het merendeel binnendijks foerageren, zodat eerder gesproken dient te worden van een slaapplek dan van een hoogwatervluchtplaats, hoewel vanaf de Deesche watergang vogels ook de Oosterschelde opgaan (med. P. Wolf).

Een tweede relatief grote concentratie wulpen was aanwezig in het natuurbouwgebied binnendijks bij de Kaarspolder. Hier waren 120 vogels aanwezig. Hier werden verder aan steltlopers de volgende soorten waargenomen; groenpootruiter, zwarte ruiter, tureluur en enkele kluten. Net als in de Deesche Watergang stonden de steltlopers hier met de poten in het water. Dit was ook het geval bij de grootste hvp die deze nacht werd bezocht; Kwistenburg in het Veerse Meer. Hier stonden minimaal 600 wulpen, 50 zilverplevieren, 300 zwarte ruiters en minimaal tientallen scholeksters.

Ook in deze nacht werden op de kolonieplaatsen visdieven overnachtend waargenomen. Dit was het geval in de Deesche Watergang, Natuurbouw Kaarspolder en Cauwers Inlagen.

De meeste gebieden grenzend aan de deltadijk waren nog bedekt met gewassen. Enkele vlasakkers waren vrij van begroeiing en hier werden op twee plekken (binnendijks gebied ter hoogte van de Slurf en Wilhelmina polder oost) relatief grote groepen goudplevieren foeragerend waargenomen. In deze groepen werden tevens enkele bontbekplevieren en wulpen gezien en gehoord.

3.4 Waarnemingen 23 september

3.4.1 Stinkgat-Rammegors-St. Philipsland-Philipsdam-Slikken Flakkee

Tijd: 00.50 - 03.20

Waarnemers : Pim Wolf (verslag), André van Kleunen

Materiaal: Leica 10x48, grote lamp, geen nachtzichtapparatuur

Weer: na enkele grote regen- en onweersbuien opgeklaard, helder. Matige tot vrij krachtige ZW wind maar verspreiding van steltlopers hierdoor niet beïnvloed.

Tij: hoogwater Stavenisse om 02.45.

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Eerst zal ingegaan worden op de steltlopers en vervolgens op de overige soorten.

Stinkgat

In tegenstelling tot de waarneming in augustus werden hier geen wulpen en scholeksters waargenomen. Wel werden roepende Wulpen gehoord in het hier buitendijks gelegen schor van de Krabbenkreek.

Rammegors

Er werden geen zwarte ruiters aangetroffen. Overdag is dit tijdens hoogwater is dit één van de bekendste hvp's van de Oosterschelde.

Krabbekreek/Dwars in de Weg

Er werden wel veel scholeksters gehoord, maar de exacte plaats van de hvp is niet gevonden. Ook binnendijks op Philipsland werden geen scholeksters aangetroffen.

Krammersluizencomplex

De plaats van en de aantallen op de hvp's waren vergelijkbaar met de situatie overdag.

Philipsdam

Aan de Slaakzijde werden geen scholeksters aangetroffen. Overdag is hier wel altijd een hvp. Wel was er een grote hvp aan de binnenzijde van de Philipsdam. Dit is overdag ook het geval.

Battenoord (Grevelingen)

Er bevond zich een groot aantal vogels op deze hvp. Er waren vooral opvallend veel scholeksters, meer dan 250. Overdag overtijden hier slechts enkele tientallen. Mogelijk zijn dit vogels die overdag aan de Grevelingendam overtijden, maar ook kunnen dit vogels zijn die overdag in de weilanden foerageren. Verder waren honderden zilverplevieren, rosse grutto's en wulpen aanwezig. Battenoord is een belangrijke plek.

Slikken van Flakkee Zuid (Grevelingen),

Op de uiterste zuidpunt overtijden honderden zilverplevieren. Overdag overtijden hier regelmatig honderden strandlopers, nu waren er slechts enkele tientallen. De ontbrekende strandlopers werden ook elders niet gevonden, wellicht zaten ze op een ander deel van de Slikken Zuid. Ook overdag worden daar regelmatig vele honderden bonte strandlopers geteld.

De scholeksters van de Krabbenkreek/St. Philipsland werden niet gevonden. De Grevelingendam is niet bezocht.

Overige soorten

Foeragerende lepelaars werden gezien in het Rammegors (10), Bruintjeskreek (1) en Slikken van Flakkee Zuid (12). In het Rammegors waren zeer veel eenden aanwezig (>1000) en ongeveer 600 grauwe ganzen.

Slaapplaatsen van meeuwen werden gezien aan de Philipsdam en op het Krammersluizencomplex. Enkele grote sterns sliepen op de Slikken van Flakkee Zuid

3.4.2 Zuidkust Schouwen-Duiveland

Tijd: 01.00 - 03.30

Waarnemers : Jan van der Winden, Sander Lilipaly (verslag)

Materiaal: nachtzichtapparatuur

Weer: na enkele grote regen- en onweersbuien opgeklaard, helder. Matige tot vrij krachtige ZW wind.

Tij: hoogwater te Stavenisse om 02.45.

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Prunjeplas

Evenals in augustus stonden grote aantallen steltlopers in de Prunjeplas. Hun totaalaantal werd geschat op ongeveer 2.500. Het betrof vooral zilverplevieren, wulpen en bonte strandlopers. Waarschijnlijk waren er ook kleine aantallen kanoeten aanwezig. Tijdens de maandelijkse hvp-telling in dit gebied, die op dezelfde dag viel, werden slechts 18 bonte strandlopers hier gezien.

Weevers inlaag

Op het eilandje in de Weeversinlaag stonden 1200 scholeksters, 100 bonte strandlopers en tientallen zilverplevieren. Overdag waren hier 165 zilverplevieren, 45 bonte strandlopers en 40 scholeksters aanwezig.

Weiland oostkant Prunjepolder

Tien wulpen rustend in gras. In de voorgaande middag waren hier 510 wulpen en 45 rosse grutto's.

Flauwers inlaag

Ook hier was een hvp van 1400 scholeksters, tevens waren 150 rosse grutto's en zilverplevieren aanwezig. Overdag stonden hier 1390 scholeksters, 320 rosse grutto's en 80 wulpen.

Heerenkeet

De nachtsituatie in de Heerenkeet is compleet anders als overdag. In een normale dagsituatie zitten er weinig vogels. Tijdens dit nachtbezoek werden 5 groenpootruiters, 200 tureluurs, 50 smienten en 400 wulpen waargenomen. Ook was er een kleine kokmeeuwenslaapplaats van 100 exemplaren. Het merendeel hiervan stond op gras en klei.

Suzanna-inlaag

Hoewel hier overdag nog ruim 1500 kanoeten, 350 rosse grutto's, 355 zilverplevieren stonden, werden hier 's nachts alleen 200 zilverplevieren vastgesteld en tientallen kluten (ook overdag aanwezig). Waarschijnlijk stond een deel van de kanoeten in de Prunjeplas. Het is echter ook mogelijk dat er nog relevante aantallen steltlopers op de Oosterscheldedijk staan. Door de ontoegankelijkheid van deze dijken is het moeilijk om hier meer duidelijkheid over te krijgen.

Cauwers inlaag

Behalve enkele eenden waren hier geen steltlopers aanwezig. Slechts af en toe is deze plaats in gebruik als hvp.

Inlagen Ouwerkerk

Er werden alleen wilde eenden en wintertalingen gezien. Er waren geen steltlopers aanwezig.

Spuikom Ouwerkerk

Er waren circa 1500 vogels aanwezig, verdeeld over wulp (300), rosse grutto (200), bonte strandloper (500), zilverplevier (50) en kokmeeuw (350). Verder waren er nog kleine aantallen tureluurs en scholeksters aanwezig.

Slikken van Viane

Buitendijks op de schorrand stonden 2000 scholeksters, 2000 meeuwen (voornamelijk zilvermeeuw en kokmeeuw) en honderden wolpen en rosse grutto's.

Diverse korte stops langs de route (karrevelden Suzanna, karrevelden Cauwers, Noordbout, Slikken van Viane binnendijks, Maire, Geule) leverden geen opzienbarende resultaten op.

3.5 Waarnemingen 24 september

3.5.1 Oesterdam en Tholen

Tijd: 01.45 - 03.50

Waarnemers : Pim Wolf (verslag), André van Kleunen

Materiaal: Leica 10x48, grote lamp, geen nachtzichtapparatuur

Weer: vrijwel onbewolkt, daardoor enig maanlicht. Matige zuidwestenwind, helder

Tij: hoogwater Stavenisse om 03.40

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Eerst zal ingegaan worden op de steltlopers en vervolgens op de overige soorten.

Oesterdam, Bergse Diep

Bij het bezoek om 01.50 waren er al meer dan 1500 scholeksters aanwezig. Er kwamen echter nog steeds beesten aan. Overdag overtijden vaak ook scholeksters op de buitenzijde van de Oesterdam en op het recreatiegebied Speelmansplaat. Hier werden nu geen scholeksters gezien.

Schakerloopolder

Hier bevond zich een slaapplaats van wulpen (220). Overdag zijn hier slechts 1 of 2 beesten aanwezig.

Oosterscheldedijk t.h.v. Pluimpot

Op de Oosterscheldedijk ter hoogte van de Pluimpot bevond zich een opmerkelijke hvp van zilverplevieren, wulpen en scholeksters. In totaal meer dan 700 vogels. Overdag nimmer.

Pluimpot

In de Pluimpot bevond zich een slaapplaats van wulpen (200, overdag zelden meer dan 10) en een gemengde groep groenpootruiters en zwarte ruiters (ongeveer 100, ook overdag).

Sint Maartensdijk, Schor

Net als tijdens het bezoek in augustus was hier een zeer grote hvp van scholeksters en enkele wulpen. Hier zit overdag niets

Sint Maartensdijk, Wiebesweg (binnendijks)

Op de geoogste akkers foerageerden tientallen zilverplevieren. Ook binnendijks in de Stavenisse- en Noordpolder werden tientallen foeragerende zilverplevieren gezien.

Dortsman

Op het Schor van de Stavenissepolder bevond zich geen hvp (overdag ook vrijwel nooit). Op het Schor van de Noordpolder de gebruikelijke hvp, duizenden vogels, vooral scholeksters, aangevuld met zilverplevieren en wulpen.

Noordpolder, natuurbouw

Dit is een nieuw aangelegd plas-dras plekje binnendijks bij het Schor van de Noordpolder. Het gebied is nu al in gebruik als hvp door ongeveer 1300 scholeksters. Verder werden hier gehoord: wulpen, bonte strandlopers en zilverplevieren.

Stavenissepolder (binnendijks)

Op enkele kale akkers werden 500 wulpen en enkele honderden ongedetermineerde kleine steltlopers (vermoedelijk vooral bonte strandlopers) gezien.

Oosterscheldedijk Stavenissepolder (buitendijks)

Ter hoogte van de Pilootweg overtijden enkele honderden scholeksters. Deze plek wordt overdag door vergelijkbare aantallen gebruikt. Rosse grutto's werden niet gevonden.

Deze soort is echter berucht om zijn mobiliteit en wisselt regelmatig (maar onvoorspelbaar) van hvp.

Overige soorten

Er werden geen opmerkelijk waarnemingen van andere soorten gedaan. Slaapplaatsen van meeuwen werden gezien op het Oosterschelderak (kokmeeuw >500), op het Zoommeer voor de Bergse Diepsluis ('grote meeuw' >600, kokmeeuw >750, 'kleine meeuw' 700), voor het Schor van Sint Maartensdijk ('grote meeuw' 700) en in de Stavenissepolder (220 'kleine meeuw' op kale akker binnendijs).

3.5.2 Zeelandbrug-Oesterdam

Tijd: 01.30 - 03.40

Waarnemers: Theo Boudewijn, Sander Lilipaly (verslag)

Materiaal: nachtzichtapparatuur

Weer: vrijwel onbewolkt, daardoor enig maanlicht. Matige zuidwestenwind, helder

Tij: hoogwater te Stavenisse, 03.00

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Schor van Kats

Op de normale hvp stonden 1700 scholeksters, 500 wulpen en werden bonte strandlopers, tureluurs en zilverplevieren gehoord. Langs het strandje ten zuiden van het Schor van Kats waren nog enkele (foeragerende) tureluurs en zilverplevieren aanwezig.

Leendert Abraham Kreek

Overeenkomstig met de dagsituatie bevindt zich hier 's nachts een kleine hvp van ruiters. Ditmaal werden 20 tureluurs vastgesteld. Verder waren hier nog 50 eend spec. aanwezig.

Zandkreek-Noord

Er werden 200 wulpen waargenomen. Normaal is dit een grote hvp van scholeksters, tureluurs en wulpen. Scholeksters staan 's nachts vermoedelijk grotendeels bij de Wilhelminapolder.

Kwistenburg

Dit gebied in het Veerse Meer herbergde zowel in augustus als tijdens de septembertocht veel meer steltlopers dan overdag. Vogels die normaal op de hvp aan de noordoever van de Zandkreek staan, staan 's nachts op Kwistenburg. Er werden 2000 wulpen, zilverplevieren en bonte strandlopers vastgesteld. De onderlinge verhouding in aantallen was door te grote afstand moeilijk vast te stellen. Tevens verbleven er 800 eend spec.

Schor Wilhelminapolder

Buitendijks stonden hier 2500 scholeksters (de hele Zandkreekpopulatie) en tientallen wulpen, zilverplevieren en bontbekplevieren.

Deesche Watergang

Er was hier een hvp van 400 wulpen, voorts vele tientallen zilverplevieren, zwarte ruiters en bontbekplevieren. Meestal overtijen deze vogels buitendijks. Honderd smienten foerageerden aan de rand van het gebied en 100 wilde eenden rustten op het water.

Kaarspolder, Natuurbouw en Inlagen

In de natuurbouwplasjes in de Kaarsjespolder werden 400 wulpen en 400 scholeksters gezien en ongeveer 20 bontbekplevieren. Verder bevond zich hier een belangrijke slaapplek van kokmeeuwen (1000 ex). In enkele kleine plasjes ten zuiden van de Kaarsjespolder werden nog 10 foeragerende tureluurs en 1 bontbekplevier gezien.

Rattekaai

Overdag is Rattekaai een plek met één van de grootste concentraties steltlopers in de Oosterschelde. Het probleem hier is dat het onoverzichtelijk is (veel schor) en dat veel steltlopers (strandlopers en zilverplevieren) in het Markiezaat overtijen. Het vermoeden bestaat dat ze dit ook 's nachts doen. Er waren ongeveer 2000 Scholeksters aanwezig op de rand van het schor, evenals enkele honderden wulpen en zilverplevieren.

Roelshoek

Op de schorrand bij Roelshoek werden wulpen, zilverplevieren, bonte strandlopers, scholeksters en smienten gehoord. Het totale aantal vogels werd op enkele honderden geschat.

Schor 1e Bathpolder

Tegen de Oesterdam werd een groep van 700 scholeksters gezien. Verder werden tureluurs en wulpen gehoord.

Binnendijks werden buiten de reeds bekende hvp's in de Leendert Abrahampolder, Deesche watergang en Kaarspolder geen nieuwe hvp's gevonden.

Bij de Pieterspolder werden in de verte nog enkele wulpen op grote afstand gehoord, waarschijnlijk buitendijks. Overdag verblijven hier meestal enkele honderden exemplaren. Het Goese Sas werd per abuis overgeslagen. Dit gebied herbergde in augustus en oktober grote aantallen scholeksters.

3.6 Waarnemingen 26 oktober

3.6.1 Colijnsplaat-Noordbeveland-Neeltje Jans-Schouwen (Prunje)

Tijd: 03.30 - 06.00

Waarnemers : Pim Wolf (verslag), André van Kleunen

Materiaal: Leica 10x48, grote lamp, geen nachtzichtapparatuur

Weer: matige zuidwestelijke wind en half bewolkt. Tijdens meer dan de helft van de waarneempriode maanlicht (vrijwel volle maan).

Tij: hoogwater Stavenisse om 05.26

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Eerst zal ingegaan worden op de steltlopers en vervolgens op de overige soorten.

Oesterput

De gebruikelijke kleine hvp van zilverplevieren en tureluurs op het schor was aanwezig.

's Gravenhoek

Er waren geen steltlopers aanwezig. In jaren met een lage waterstand (regenregime!) kunnen hier 's nachts wulpen uit de polders van Noord-Beveland slapen. Nu stond het waterpeil te hoog.

Keihoogte

Hier waren slechts enkele tientallen scholeksters aanwezig.

Oosterscheldedijk Keihoogte (buitendijks)

Op het dijktaalud stonden ongeveer 200 rosse grutto's, die nadat we ze even lichtjes hadden bijgeschoten op de wieken gingen. Na enkele minuten waren ze weer terug. Overdag worden langs de Noord-Bevelandse kust nooit rosse grutto's gezien. De waterstand in de Oosterschelde was zeer hoog, vermoedelijk zijn deze afkomstig van de Neeltje Jansplaat. Overdag kiezen deze vogels tussen drie plaatsen, de Koudekerkse Inlaag (nu geen vogels), het Vogeleiland Neeltje Jans (nu geen rosse grutto's, maar zie onder) en het Veerse Meer, indien het waterpeil bij de Middelplaten laag is. Tijdens deze telling was dit echter nog hoog.

Neeltje Jans, hangcultuur Oosterscheldezijde

Op het taalud stonden ongeveer 500 rosse grutto's. Overdag wordt deze soort hier nooit gezien.

Neeltje Jans, Vogeleiland

Door de hoge waterstand was het gebied grotendeels overspoeld. Op de ringdijk stonden vele honderden scholeksters.

Westenschouwense Inlaag

Evenals overdag werden hier vrijwel geen steltlopers aangetroffen.

Koudekerkse Inlaag

Deze inlaag was opmerkelijk leeg. In de gehele inlaag werden slechts 50 wulpen geteld. Overdag is dit een vrij belangrijke hvp voor wulpen en rosse grutto's

Schelphoek, natuurbouweilanden

Overdag is dit een zeer belangrijke hvp. Nu waren slechts enkele honderden scholeksters en enkele tientallen tureluurs aanwezig.

Prunje, natuurbouw noorddeel

In de dit jaar gerealiseerde natuurbouw werden slechts enkele wulpen en tureluurs gezien.

Overige soorten

Opmerkelijk was de aanwezigheid van ongeveer 80 kolganzen in de Keihoogte Inlaag. In de nieuwe natuurbouw in de noordelijke Prunje bevonden zich al vele honderden eenden. Slaapplaatsen van meeuwen werden gezien op Neeltje Jans (honderden zilvermeeuwen en tientallen grote mantelmeeuwen), op het Vogeleiland van Neeltje Jans (honderden zilvermeeuwen) en in de Schelphoek (honderden zilvermeeuwen en honderden kokmeeuwen). Op een van de natuurbouweilanden in de Schelphoek sliepen tientallen aalscholvers.

3.6.2 Zuidzijde Schouwen-Duiveland

Tijd: 03.30 - 06.00

Waarnemers: Sander Lilipaly, Martin Poot (verslag)

Nachtzichtapparatuur: nachtkijker SBB, vaak bijgeschoten met infraroodlamp.

Weer: 5/8-7/8 bewolking, maan vaak zichtbaar, matige wind uit ZZW, geen neerslag tijdens de telling. Zicht goed. Temperatuur zacht, rond 10 °C.

Tij: hoogwater Stavenisse 05.26

Spuikom Ouwerkerk

Deze hvp wordt overdag niet of nauwelijks gebruikt. Nu waren er een groot aantal overtijende steltlopers en 800 kokmeeuwen aanwezig. Opvallend was dat een groot deel van de kokmeeuwen op het droge stonden te rusten. Dit gedrag kon ook later worden vastgesteld in de Heerenkeet. Daarnaast stonden vogels zeer verspreid. De grote steltlopers als scholeksters en wulpen stonden met de poten in ondiep water.

Het totaal aantal steltlopers werd geschat op 2000 vogels. Hiervan betrof het overgrote deel vermoedelijk wulpen en scholeksters. Rosse grutto's konden niet worden opgemerkt. Daarnaast werd op het gehoor de aanwezigheid vastgesteld van tureluur, bonte strandloper en zilverplevier. Soorten die op het Schor van Viane werden verwacht, maar zich dus binnendijs bleken op te houden.

Slikken van Viane

Op het buitendijs schor werd een grote groep van minimaal 2800 scholeksters rustend waargenomen. Aan de rand van het schor op het droge was ook een groep van 700 meeuwen aanwezig. Op het droge zand op de grens van de begroeiing werden nog enkele tientallen verspreid staande bonte strandlopers opgemerkt.

Heerenkeet

Hier werden, zoals reeds eerder is vermeld, overtijende/slapende kokmeeuwen aangetroffen, die voor het merendeel op het gras stonden. De aanwezige steltlopers stonden met de poten in het water. Het ging om 180 wulpen en een groepje van 40 ruitertachtigen.

Flauwers inlagen

De grootste aantallen steltlopers stonden op het eiland. Het betrof een dichte groep van minimaal 1600 scholeksters. In het water stonden nog enkele tientallen ruitachtigen (vermoedelijk tureluurs) en minimaal 80 bonte strandlopers. Door de verstoring veroorzaakt door de waarnemers zagen we een gedeelte van de scholeksters het water inlopen. De 30 kluten, die dichtbij de waarnemers stonden, vlogen weg. Daarnaast werden aan een van de oevers van de inlagen nog 25 wulpen aangetroffen. Aan de oostkant van Weeversinlaag stonden op een klein stukje schor 25 ruitachtigen te rusten, vermoedelijk tureluurs. Daarnaast waren hier nog 10 bonte strandlopers en 3 bontbekplevier foeragerend actief. In de Flauwers werden ook nog enkele foeragerende tureluurs gezien.

Prunjeplas

Net als bij andere binnendijkse hvp's waren ook hier veel grotere aantallen overrijende vogels aanwezig dan normaliter overdag voorkomen. In totaal waren meer dan 3000 steltlopers aanwezig. Vanwege de afstand konden met de nachtkijker niet alle groepen goed bekeken worden. In ieder geval waren grote aantallen bonte strandlopers en wulpen aanwezig. Daarnaast werden op het gehoor zilverplevieren en rosse grutto's vastgesteld. Hoeveel er van deze laatste soort aanwezig waren, was niet te bepalen. Daarnaast was er nog een groep van 300 kokmeeuwen aanwezig. De meeste vogels hier stonden in ondiep water.

3.7 Waarnemingen 27 oktober

3.7.1 Oesterdam Stavenisse-Dortsman-zuidkust Tholen-Oesterdam

Tijd: 04.45 - 07.15

Waarnemers : Pim Wolf (verslag), André van Kleunen

Materiaal: Leica 10x48, grote lamp, geen nachtzichtapparatuur

Weer: redelijk, vrij veel bewolking, daardoor vrijwel geen maanlicht. Matige zuid-westelijke wind

Tij: hoogwater te Stavenisse 06.11

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Eerst zal ingegaan worden op de steltlopers en vervolgens op de overige soorten.

Oesterdam, Bergse Diep

In tegenstelling tot bij het septemberbezoek werden hier geen Scholeksters gezien. Wel waren er ongeveer 100 wulpen aanwezig.

Schakerloopolder

Evenals in september was hier nu een slaapplek van wulpen (140). Overdag zijn hier slechts 1 of 2 aanwezig. Aan steltlopers werden hier nog kluten (10), tureluurs (10), kemphanen (30) en scholeksters (20) gezien/gehoord.

Stavenissepolder (binnendijks)

Op enkele kale akkers werden enkele honderden steltlopers gezien. Dit bleken vooral bonte strandlopers (honderden) te zijn, maar ook scholeksters, zilverplevieren en wulpen waren aanwezig. Van deze laatste soorten kon door het ontbreken van nachtzicht-apparatuur geen goede aantalsschatting verkregen worden.

Oosterscheldedijk Stavenissepolder (buitendijks)

Ter hoogte van de Pilootweg waren in tegenstelling tot september geen scholeksters aanwezig. Dit was overdag ook het geval.

Dortsman

Op het Schor van de Stavenissepolder bevond zich geen hvp. Overdag is dit ook vrijwel nooit het geval. Op het Schor van de Noordpolder een kleine hvp van enkele honderden vogels, vooral scholeksters, daarnaast ook tureluurs, zilverplevieren en wulpen.

Noordpolder, natuurbouw

De natuurbouw heeft binnendijks ter hoogte van het Schor van de Noordpolder plaatsgevonden. De werkzaamheden in deze nieuwe natuurbouw zijn pas in augustus afgerond en nu al is het gebied in gebruik als nacht-hvp door duizenden scholeksters (>2000). Verder werden gehoord: wulpen, bonte strandlopers, tureluurs, zilverplevieren en zelfs enkele strandplevieren.

Noordpolder (binnendijks)

Op enkele kale akkers werden enkele honderden steltlopers gezien en gehoord. Dit bleken vooral bonte strandlopers (honderden te zijn), maar ook scholeksters, zilverplevieren en wulpen waren aanwezig. Van de laatste soorten kon door het ontbreken van nachtzichtapparatuur geen goede aantalsschatting verkregen worden.

Sint Maartensdijk, Schor

Evenals tijdens de bezoeken in augustus en september bevond zich hier ook ditmaal een zeer grote hvp van scholeksters (1200) en enkele wulpen. Overdag zit hier waarschijnlijk niets, omdat dit plekje zeer veel bezocht wordt door hondenuitlaters etc.

Sint Maartensdijk, Wolferpier- en Wiebesweg (binnendijks)

Op de geoogste akkers foerageerden tientallen zilverplevieren. Ook binnendijks in de Stavenisse- en Noordpolder werden tientallen foeragerende zilverplevieren gezien. Op beide plaatsen werden bonte strandlopers en scholeksters gehoord. Aan de Wolferpierweg waren bovendien nog 150 wulpen aanwezig.

Oosterscheldedijk t.h.v. Pluimpot

Op het dijktaalud bevond zich een opmerkelijke hvp van rosse grutto's, zilverplevieren, wulpen en scholeksters. Overdag overtijden nooit vogels op deze plaats. Door het ontbreken van nachtzichtapparatuur kon geen goede aantalsschatting verkregen worden.

Pluimpot

Opmerkelijk was de aanwezigheid van een hvp van rosse grutto's (200 ex.). Overdag worden hier nooit rosse grutto's gezien. Verder waren er alleen scholeksters (tientallen) in het gebied aanwezig.

Zoommeer, eilanden Speelmansplaten

Tijdens het controleren van het recreatiegebied Speelmansplaten werden op de eilanden scholeksters gehoord.

Oesterdam, Oosterschelderak

Op het Rak in het Zoommeer werden 100 scholeksters en enkele tientallen wulpen gezien.

Oesterdam, hoek eerste Bathpolder

Op het dijktaalud stond een groep van 600 scholeksters.

Rattekaai, oude haven

Er werden maar weinig steltlopers in het schor gevonden; slechts 30 wulpen werden gezien en enkele zilverplevieren en tureluurs werden gehoord.

Van een aantal soorten/plaatsen kon door het ontbreken van nachtzichtapparatuur geen goede indruk van de aantallen verkregen worden.

Op het Bergse Diep (Zoommeer), werden ongeveer 30 slapende kleine zwanen geteld. Hier waren ook enkele honderden grauwe ganzen aanwezig. Op Rattekaai werden enkele kolganzen gehoord. Slaapplaatsen van meeuwen werden gevonden op het Bergse Diep (kokmeeuw >1000) en het Oosterschelderak (kokmeeuw >500).

3.7.2 Oosterschelde-kust van Noord- en Zuid Beveland

Tijd: 04.20 - 07.00

Waarnemers: Sander Lilipaly, Martin Poot (verslag)

Materiaal: nachtkijker SBB, infraroodlamp niet gebruikt vanwege afhankelijkheid van autoaccu. Voor de meeste gebieden moest uit de auto worden gegaan.

Weer: 5/8-7/8 bewolking, maan vaak zichtbaar, matige wind uit ZZW, geen neerslag tijdens de telling. Zicht goed. Temperatuur zacht, rond 10 °C.

Tij: hoogwater Stavenisse 06.11

Gebieden in de omgeving van Kats

Buitendijks verbleven hier en daar kleine groepjes rustende steltlopers. Het betrof hier wulpen, zilverplevieren, tureluurs, scholeksters en bonte strandlopers. De binnendijkse potentiële hvp's werden niet gebruikt. In de Leendert Abraham Kreek zat alleen een groep van 50 smienten en binnendijks bij de Zandkreek werden alleen 3 scholeksters opgemerkt. Bij de Zandkreek werden buitendijks de grootste aantallen vogels aangetroffen. Het ging hier om 250 scholeksters, die onder aan het dijktaalud stonden te

rusten en vervolgens, na verstoord te zijn door de waarnemers, aan de rand van een hoekschor landden. Op het water verbleef een groep van 300 rotganzen.

Kwistenburg

Hier stonden weer relatief grote aantallen watervogels te rusten. Opvallend was de lage waterstand door het klaarblijkelijk reeds ingestelde winterpeil. Hierdoor was er een grote slikrand aanwezig, waar de vogels vrij verspreid op stonden te rusten. Het ging hierbij om wulp (450), zilverplevier (minimaal 100), bonte strandloper (minimaal 50). Tevens stonden er een grote groep smienten te rusten op het slik (700 vogels) en 25 wilde eenden. Er werden ook kolganzen gehoord.

Schor Wilhelminapolder

Een buitendijkse hvp met redelijke aantallen steltlopers: 200 scholeksters, 20 zilverplevieren, enkele wulpen en bonte strandlopers. Verder waren er nog 20 bergeenden aanwezig en zwommen verspreid op het water 200 rotganzen.

Schorretje aan de dijk ten westen van de Goese Sas: een groep van 50 steenlopers en 100 scholeksters.

Goesse Sas

Zoals reeds eerder vastgesteld worden de pieren van de haven als hvp gebruikt door scholeksters en meeuwen. Deze nacht stonden ongeveer 800 scholeksters en 40 grote meeuwen op de strekdammen. Tussen de scholekster werden ook nog 20 steenlopers ontdekt.

Deesche Watergang

Opvallend was het nagenoeg ontbreken van overtuigende steltlopers op deze binnendijs gelegen hvp. Slechts 5 wulpen en 1 zwarte ruiters waren aanwezig. Enkele smienten werden gehoord.

Gebieden bij Kattendijk

Wel gecheckt maar geen vogels binnen- en buitendijs aangetroffen.

Kaarspolder

Bij deze binnendijs gelegen natuurontwikkelingsplas waren weer de nodige vogels aanwezig, waaronder kokmeeuwen (350 vogels). De volgende steltlopersoorten werden vastgesteld: wulp (5), zilverplevier (25) en 20 middelgrote steltlopers,, waarschijnlijk ruiters. Op de aangrenzend gelegen plasjes ten zuidoosten van de Kaarspolder werden nog meerdere bonte strandlopers, een groepje van 20 ruiters en 50 smienten waargenomen.

Olzendedijk?

geen vogels

Sint Pieterspolder

geen vogels

Rattekaai

Op deze buitendijks gelegen hvp waren evenals overdag grote aantallen vogels aanwezig, die echter moeilijk waarneembaar waren omdat de meeste vogels zich achter de schorrand bevonden. In ieder geval kon de aanwezigheid vastgesteld worden van grote aantallen scholeksters, wulpen en zilverplevieren.

Roelshoek

Evenals bij de Rattekaai werd wat betreft voorkomen van overtuigende vogels geen afwijkende situatie aangetroffen ten opzichte van de situatie overdag. De vogels waren moeilijk waarneembaar waren. Wulpen, zilverplevieren en tureluurs werden in ieder geval vastgesteld.

3.7 Waarnemingen 28 januari

3.7.1 Zuidkust DuivelAnd - oostzijde Grevelingendam

Tijd: 19.15 - 22.15

Waarnemers : Pim Wolf en Sander Lilipaly

Materiaal: Leica 10x48, nachtzichtapparatuur

Weer: enkele regenbuien, geheel bewolkt en redelijk zicht. Matige tot vrij krachtige ZW wind maar de verspreiding van steltlopers werd hierdoor niet beïnvloed.

Tij: hoogwater Stavenisse om 21.05

Route

Gestart om 19.15u op de Krammersluizen, vervolgens via Philipsdam, Stinkgat, Sint Philipsland naar Overflakkee. Einde om 22.15 bij de Grevelingendam.

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Er is vooral aandacht aan steltlopersoorten geschonken.

Krammersluizencomplex

De locatie van de hvp's en de aantallen komen volledig overeen met de dagsituatie, iets dat ook tijdens alle eerdere bezoeken bleek.

Philipsdam

Aan de Slaakzijde geen hvp, terwijl deze overdag "altijd" aanwezig is. De grote hvp, die aan de Volkerakzijde van de Philipsdam werd gevonden, is hier overdag ook aanwezig.

Stinkgat

Slechts enkele scholeksters en geen wulpen aanwezig. Wel werden slapende brandganzen en smienten gezien.

Rammegors

Geen steltlopers aanwezig; ook overdag worden hier in de winter vrijwel geen overtuigende steltlopers gezien.

Krabbekreek/Dwars in de Weg,

Geen scholeksters gehoord, de exacte plaats van de hvp werd deze nacht niet gevonden. Ook binnendijs op Philipsland werden geen scholeksters gevonden.

Rumoirtschor

Op een tiental wulpen na leek dit schor geheel leeg. Hierbij moet worden opgemerkt dat dit een groot schor is, dat met nachtzichtapparatuur niet volledig bekeken kan worden.

Battenoord (Grevelingen)

Leeg, maar zie Slikken van Flakkee.

Slikken van Flakkee Zuid/Herkingen (Grevelingen)

Op de uiterste zuidpunt waren duizenden steltlopers aanwezig, waaronder honderden zilverplevieren en rosse grutto's en duizenden bonte strandlopers en kanoeten. Ook overdag overtuigen hier regelmatig zeer veel steltlopers.

Grevelingendam

Op de dwarspiertjes van de Grevelingendam werden enkele honderden strandlopers (vermoedelijk bonte strandlopers) en zilverplevieren gezien. Vooral voor zilverplevieren is dit geen bekende dag-hvp.

Problemen

De vrij harde wind maakte het luisteren vrijwel onmogelijk. Onder andere hierdoor werden de scholeksters van de Krabbekreek/Sint Philipsland niet gevonden.

Overige soorten

Aan de Volkerakzijde van de Philipsdam bevond zich een grote meeuwenlaapplaats. Deze bestond voornamelijk uit zilvermeeuwen, die al teruggekeerd waren naar de omgeving van hun broedgebied (Krammersluizen/Plaat van de Vliet), maar ook waren enkele honderden kokmeeuwen en enkele tientallen stormmeeuwen aanwezig.

3.7.2 Zuidkust Duiveland - oostzijde Grevelingendam

Tijd: 19.20 – 21.30

Waarnemers: Sjoerd Dirksen, Arie Spaans (verslag)

Materiaal: nachtzichtapparatuur

Weer: zwaar bewolkt met in het begin van de avond lichte regen, harde tot stormachtige wind (in begin W, 6-7 Bft, later krimpnd naar ZW er in kracht toenemend tot meer dan 7 Bft waarschijnlijk). Zeer donker, geen maan (opkomst maan na nachtelijk uur)

Tij: hoogwater te Stavenisse om 21.05

Route

Zuidkust Duiveland (Gouweveerse Zeedijk – Zijpe) en vervolgens Oostzijde Grevelingendam (Bruinisse tot Philipsdam)

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Algemeen

Door de harde wind was het moeilijk vogels op het geluid te lokaliseren. Dat lukte alleen door enigszins uit de wind te gaan staan. Gezien de bekendheid met het terrein en de verspreiding van vogels in het donker in het verleden, is het niet waarschijnlijk dat er vogelgroepen over het hoofd zijn gezien.

Schor hoek Gouweveerse Zeedijk en weg naar Zeelandbrug (19.20 – 19.40)

Zuidrand schor lopend vanuit westen en oosten ingelopen. In het midden (monding kreek) een hvp van tientallen steltlopers. Roep van scholekster, zilverplevier en wulp uit de schorrand.

Op de akkers aan de binnenzijde steekproefsgewijs met nachtzichtapparatuur gekeken en geluisterd; geen vogels opgemerkt, overeenkomend met waarnemingen in het verleden.

Noordbout (19.50)

Geen vogels gehoord of met nachtzichtapparatuur gezien.

Westelijke plassen afsluitgat Ouwerkerk (20.00-20.15)

Vanaf westzijde (parkeerplaats) niets te zien of te horen. De buitendijk een paar honderd meter afgelopen (geen vogels). Vanaf de binnendijk halverwege een honderdtal overtuigende steltlopers (enkele tientallen scholeksters en 50-100 wulpen) opgemerkt (zicht en geluid).

Oostelijke plassen afsluitgat Ouwerkerk, achter caissons (20.15-20.30)

Dijk opgelopen; geen vogels opgemerkt.

Spuikom Viane (20.40-20.45)

Vanaf de twee wegen die de spuikom omgeven, duidelijk groepjes steltlopers te zien Een honderdtal middelgrote steltlopers (waarschijnlijk rosse grutto's) en tientallen kleine steltlopers (waarschijnlijk bonte strandlopers, waarvan vrij veel de roep werd gehoord).

Guil in Groot Beijerenpolder (20.45)

Met nachtzichtapparatuur 15-20 wilde eenden geteld, geen steltlopers gezien of gehoord.

Slikken van Viane (21.05)

Aan rand midden van het schor enkele honderden scholeksters (nachtzichtapparatuur, aantalsschatting op grond van geluid) en onbekend aantal wulpen (alleen geluid).

Plasje achter camping Bru (21.15)

Dijk opgelopen aan het einde van doodlopend weggetje. Alleen tamme ganzen in plasje aanwezig.

Werkhaven Zijpe (21.30)

Zicht was hier beter dan elders door omringend licht. Geen steltlopers gezien of gehoord.

Bruinisse tot Philipsdam (oostzijde Grevelingendam)

Aan de westzijde van de Plaat van Oude Tonge geen steltlopers aanwezig.

De hoek in het oosten ligt over een breedte van een paar 100 m vanaf de Grevelingendam (al) droog. Daar wordt bij het afgaande getij al gefoerageerd. Enkele honderden steltlopers aanwezig: scholekster (minimaal een paar honderd), wulp, zilverplevier en rosse grutto elk minimaal enkele tientallen. Van alle soorten roep gehoord, rosse grutto en scholekster ook met nachtzichtapparatuur opgemerkt. Ook rotgans en bergeend aanwezig (van elk minimaal 10 vogels).

3.8 Waarnemingen 30 januari

3.8.1 Zuid-Beveland

Tijd: 21.00 - 24.00

Waarnemers: Rob Lensink, Sander Lilipaly

Materiaal: nachtkijker

Weer: ZW 8 en regen

Tij: hoogwater Stavenisse om 21.05. Duidelijke verlaging van hoogwater door stormachtige zuidwestenwind.

Route

Gestart op het Schor van Kats, vervolgens via de Zandkreek, Wilhelminapolder, Goese Sas, Kattendijke tot en met de Kaarspolder bij Wemeldinge. Vervolgens terug naar het Schor van Kats en via de noordkust van Noord-Beveland naar het verzamelpunt op Neeltje Jans.

Waarnemingen

Schor van Kats

Er was nog veel slik, waardoor de meeste vogels nog op grote afstand van de dijk verbleven. Er werden scholeksters, wulpen en rotganzen gehoord. Door het slechte weer was het moeilijk om de aanwezigheid van steltlopers vast te stellen. Wellicht hebben deze hier wel gezeten. Later op de avond op de terugweg nogmaals gekeken en opnieuw geen steltlopers kunnen vinden.

Zandkreek Noord

Zoals verwacht was de Katse Plaat drooggebleven. Wel enkele scholeksters, bergeenden en wulpen gezien, maar dit was een fractie van wat er gezeten zou moeten hebben. Afstand tot de plaat was te groot om nachtwoarnemingen te doen.

Wilhelminapolder

Nog veel slik aanwezig door verlaagde waterstand, niets waargenomen.

Goese Sas strekdammen

Enkele scholeksters werden op afstand gehoord. Er was een kleine slaappleats van wulpen op de dijkvoet.

Deesche Watergang

Er was een slaappleats van 200 wulpen aanwezig, voorts waren er waarschijnlijk vooral lokale vogels: kievit, tureluur en enkele scholeksters. Een groep van 170 smienten foerageerde in het weiland ten noorden van de watergang.

Kaarspolder

Een honderdtal kleinere steltlopers (bonte strandloper/zilverplevier/tureluur) was aanwezig evenals een vrij hoog aantal van 300 scholeksters, voornamelijk op eilandjes in de natuurbouwplas.

Noordkust Noord Beveland

Weinig waargenomen. Overdag bevinden zich slechts kleine hvp's in deze regio. Verrassend was dat 60 wulpen in "Het Waterhoefje" overnachtten, een klein karreveld ten noorden van Wissekerke.

3.8.2 Zuidhoek - Prunje

Tijd: 21.00 - 23.30

Waarnemers : Pim Wolf en Sjoerd Dirksen

Materiaal: Leica 10x48, nachtzichtapparatuur

Weer: Zwaarbewolkt, stormachtige zuidwestenwind, regen

Tij: hoogwater Stavenisse om 23.05

Route Gestart bij de Zuidhoekinlaag, vervolgens via de zuidkust van Schouwen naar de Prunje.

De waarnemingen werden gehinderd door het onstuimige weer en het onverwacht lage hoogwater. De gevonden aantallen en de verspreiding zijn dan ook niet representatief voor de nachtsituatie. De gevonden aantallen waren deze nacht de laagste van alle sessies, terwijl overdag normale aantallen vogels werden aangetroffen. Vermoedelijk is het merendeel van de steltlopers op de diverse platen in de Oosterschelde gebleven. Mogelijk is een deel van de vogels uitgeweken naar het Veerse Meer.

Steltlopers

De meest opvallende resultaten per plaats worden kort weergegeven.

Prunje Noord, natuurbouw

Hoewel dit nieuwe natte gebied overdag door een klein aantal steltlopers als hvp wordt gebruikt, werd hier niets gezien.

Prunje Zuid, natuurbouw

In tegenstelling tot eerdere bezoeken waren hier geen steltlopers aanwezig.

Weeversinlaag

Er waren geen steltlopers aanwezig. Het eiland, dat normaal als hvp wordt gebruikt, stond geheel onder water.

Flaauwersinlaag

Vrijwel leeg, enkele scholeksters op de Oosterscheldedijk.

Inlaag Heerenkeet

Vrijwel leeg, slechts enkele tureluurs.

Suzanna-inlaag

Met 130 scholeksters en 10 wulpen week de nachtsituatie opvallend weinig af van wat overdag gebruikelijk is.

Cauwersinlaag

Vrijwel leeg, enkele scholeksters op de Oosterscheldedijk.

Diverse korte stops langs de route leverden geen opzienbarende resultaten op.

3.9 Waarnemingen 13 februari

3.9.1 Inlagen, Viane, Krammersluizen

Tijd: 20.30 - 23.00

Waarnemers : Theo Boudewijn, Sander Lilipaly

Materiaal : nachtzichtapparatuur

Weer: helder, west 3, droog

Tij: hoogwater Stavenisse om 21.20

Route :

Noordkant Zeelandbrug, oostwaarts tot en met de Grevelingendam en het Lage bekken op de Krammersluizen.

Waarnemingen

Inlagen Ouwerkerk

Geen ruiters aanwezig. Twee houtsnippen vlogen op uit de wegberm en verdwenen richting bos.

Spuikom

Opnieuw 's nachts in gebruik als hvp: 350 wulpen (slaapplaats), 30 tureluurs en 35 zilverplevieren. Duidelijk minder vogels als tijdens voorgaande bezoeken.

Geule

Geen steltlopers waargenomen. Mogelijk gebruikten de zeven waargenomen bergeenden het gebied als hvp.

Omgeving de Maire

Een vrij grote groep smienten werd gehoord.

Polder ten noorden van de Slikken van Viane

Tientallen smienten werden gehoord en gezien, foeragerend op bouwland.

Viane

Buitendijks bevond zich een grote hvp van scholeksters (900) en tientallen wulpen. Ook sliepen hier 150 zilvermeeuwen. Geen spoor van eventuele bonte strandlopers en zilverplevieren. Mogelijk waren deze hier wel aanwezig.

Grevelingendam

Geen steltlopers aanwezig, wel een groep van 190 rotganzen.

Pier Krammersluizen

Een grote hvp aanwezig met 1000 scholeksters, 300 wulpen en 80 zilverplevieren, vergelijkbaar met de aantallen overdag. Opmerkelijk was de slaapplaats van ca. 3000 zilvermeeuwen.

Lage bekken Krammersluizen

Voor zover zichtbaar, waren hier geen steltlopers aanwezig.

3.9.2 Battenoord - Philipsdam

Tijd: 20.40 - 22.55

Waarnemers : Pim Wolf, Ingrid Tulp

Materiaal: Leica 10x48, nachtzichtapparatuur

Weer: licht bewolkt en helder. Matige WZW wind.

Tij: hoogwater Stavenisse om 21.20

Route

Gestart bij Battenoord, vervolgens naar de zuidpunt van de Slikken van Flakkee en via Stinkgat, Sint Philipsland, naar de Philipsdam.

Steltlopers

De meest opvallende resultaten per plaats.

Battenoord (Grevelingen)

Een klein aantal vogels op de hvp. Vooral kanoeten en bonte strandlopers (enkele honderden). Daarnaast slechts een klein aantal Scholeksters aanwezig, vergeleken met eerdere waarnemingen. Overdag kunnen hier, evenals op Herkingen, grote groepen rosse grutto's, zilverplevieren, kanoeten en bonte strandlopers overtijen.

Herkingen/Slikken van Flakkee Zuid (Grevelingen)

Op de uiterste zuidpunt, waar overdag tot enkele duizenden beesten overtijen, geen enkele steltloper aanwezig. Mogelijk bevond de hvp zich verder noordwestelijk langs de oever van de Slikken van Flakkee, waar ze deze winter ook overdag meer en meer gezien worden. Hier kon echter door de grote waarneemafstand en de ontoegankelijkheid van het gebied geen zekerheid over worden verkregen.

Stinkgat

Deze nacht waren weer enkele tientallen wulpen en iets meer dan honderd scholeksters in de ondiepe plassen van het Stinkgat aanwezig. In het buitendijks gelegen schor van de Krabbenkreek werden ook nog enkele tientallen wulpen gehoord.

Rammegors,
Niet bezocht.

Sint Philipsland, Zuid

In de akkers en graslanden werden geen steltlopers gevonden, ondanks regelmatig stoppen, luisteren en zoeken. Binnendijks op Philipsland werden geen Scholeksters gevonden.

Dwars in de Weg

Enkele scholeksters, rotganzen en bergeenden gehoord, maar door de grote waarneemafstand was de hvp niet zichtbaar.

Schor Abraham Wisselpolder

Op het talud van de dijk bevond zich een hvp van tenminste 350 scholeksters, die hier ook overdag regelmatig staan.

Philipsdam

Zowel aan de Slaakzijde als aan de Volkerakzijde van de dam werd een hvp met scholeksters en wulpen gevonden.

Problemen

Het Rammegors is niet bezocht. Hier werden echter tijdens eerdere (en latere) waarnemingen 's nachts geen hvp's aangetroffen. Het is niet uitgesloten dat dit gebied tijdens het voorjaar wel een belangrijke functie als nacht hvp voor doortrekkende steltlopers vervult.

Overige soorten

Aan de Volkerakzijde van de Philipsdam bevond zich een grote meeuwenlaapplaats. Vermoedelijk zijn dit zilvermeeuwen die al teruggekeerd zijn naar de omgeving van hun broedgebied (Krammersluizen/Plaat van de Vliet).

3.10 Waarnemingen 14 februari

3.10.1 Tholen-Philipsdam, Overflakkee

Tijd: 21.00 - 23.25

Waarnemers : Theo Boudewijn, Pim Wolf

Materiaal: Leica 10x48, nachtzichtapparatuur

Weer: onbewolkt en helder, zwakke westenwind.

Tij: hoogwater Stavenisse om 22.31

route

Gestart bij Stavenisse, vervolgens via de zuidwestkust van Tholen en de natuurbouwplas van de Schakerloopolder naar de Oesterdam.

Steltlopers

De meest opvallende resultaten per plaats:

Recreatiegebied Speelmansplaten

Behalve 40 wulpen en enkele bonte strandlopers was het gebied geheel verlaten. Scholeksters werden niet gehoord, ook niet op de eilanden die hier in het Zoommeer liggen.

Oesterdam, Oosterschelderak

Op het Rak in het Zoommeer werden geen steltlopers gezien. Aan de Oosterscheldezijde van de Oesterdam ter hoogte van het Rak bevond zich een hvp van 50 scholeksters.

Oesterdam, Bergse Diep

Vermoedelijk ten gevolge van het hoge waterpeil in het Zoommeer waren hier geen steltlopers aanwezig. Overdag worden vaak ook op de buitenzijde van de Oesterdam scholeksters gezien, nu waren slechts tien vogels aanwezig.

Schakerloopolder

Voor het eerst tijdens de nachtwoarnemingen werden hier geen vogels aangetroffen (mogelijk door verstoring?).

Oosterscheldedijk t.h.v. Pluimpot

Ook deze nacht een opmerkelijke hvp van zilverplevieren, wulpen en scholeksters. In totaal werden hier meer dan 200 vogels gezien. Overdag worden hier nooit meer dan 30 scholeksters gezien.

Pluimpot

In tegenstelling tot eerdere bezoeken was de Pluimpot dit maal leeg.

Sint Maartensdijk, Schor

Zoals tijdens alle eerdere nachtelijke bezoeken was hier een grote hvp van scholeksters en enkele wulpen. Overdag overtijden hier geen steltlopers vermoedelijk als gevolg van de regelmatige verstoring door hondenuitlaters

Sint Maartensdijk, Wolferpierweg (binnendijks)

Op een natte akker foerageerden tientallen kieviten en sliepen meer dan honderd wulpen. Overdag worden hier alleen tijdens de trektijd steltloper hvp's aangetroffen.

Dortsman

Op het Schor van de Stavenissepolder waren 700 scholeksters aanwezig, terwijl deze vogels hier overdag vrijwel nooit aanwezig zijn. Op het Schor van de Noordpolder de gebruikelijke hvp, duizenden vogels, vooral scholeksters, aangevuld met zilverplevieren, wulpen en bonte strandlopers. Tijdens het bezoek lag nog vrij veel slik droog.

Noordpolder, natuurbouw Heideweg

Een nieuw aangelegd plas-dras plekje binnendijks bij het Schor van de Noordpolder. Deze nacht geen hvp aanwezig, wellicht door de nog vrij lage waterstand.

Stavenissepolder (binnendijks)

Op een vijftal foeragerende zilverplevieren na werden hier geen steltlopers gezien.

Oosterscheldedijk Stavenissepolder (buitendijks)

Ter hoogte van de Pilootweg waren enkele honderden scholeksters aanwezig. Overdag wordt deze plek door vergelijkbare aantallen gebruikt.

Problemen

Ook ditmaal werden de rosse grutto's niet gevonden. Deze soort is bekend om zijn mobiliteit en de vogels wisselen regelmatig, maar onvoorspelbaar, van hvp.

Overige soorten

Er werden geen opmerkelijk waarnemingen van andere soorten gedaan. Slaapplaatsen van meeuwen werden gezien op het Zoommeer voor de Bergse Diepsluis ('kleine meeuw': 800) en voor het Schor van Sint Maartensdijk ('grote meeuw': 300).

3.10.2 Zuid-Beveland

Tijd: 20.55 -23.25

Waarnemers: Ingrid Tulp, Sander Lilipaly

Materiaal : nachtzichtapparatuur

Weer: helder, licht bewolkt, weinig wind

Tij Hoogwater Stavenisse : 22.31

Route

Gestart op het Schor van Kats, vervolgens via de Oosterschelde kust van Zuid Beveland tot en met Wemeldinge. Het Schor van Rattekaai en Roelshoek werd overgeslagen en de waarnemingen eindigden op de Oesterdam.

Waarnemingen

Schor van Kats

De enige vogel, die werd waargenomen, was een wulp. Geen scholeksters aanwezig op het Schor, mogelijk gemist, aangezien er op de Zandkreek ook geen scholeksters stonden.

Zandkreek

Slechts enkele wulpen waren hier aanwezig.

Kwistenburg

Dit gebied in het Veerse Meer is net als overdag ook 's nachts veel in gebruik als hvp. Door de grote afstand waren de aantallen niet goed te tellen. Wellicht waren er honderden wulpen, zilverplevieren en bonte strandlopers aanwezig. Ook werd een bontbekplevier gehoord.

Schor Wilhelminapolder

Op enige afstand van het waarneempunt bevonden zich hier enkele honderden scholeksters en tientallen wulpen.

Goese Sas

Op de Strekdammetjes bij de jachthaven stonden honderden scholeksters, tevens enkele tientallen steenlopers en een honderdtal grotere steltlopers, waarschijnlijk rosse grutto's.

Deesche Watergang

Hoewel dit gebied in de vroege herfst wel overrijende steltlopers uit de Oosterschelde trekt, lijkt het erop dat hier 's winters vooral wulpen slapen (ca. 50). Ook werden kluten gehoord.

Kaarspolder

Afgezien van een roepende zilverplevier werden alleen 300 scholeksters in de natuurbouwplas vastgesteld. Opvallend was dat in enkele kleine regenplasjes in de polder ten oosten van de Kaarspolder eveneens 10 scholeksters stonden.

Eerste Bathpolder

Aan het begin van de Oesterdam stonden 300 scholeksters op de gebruikelijke hvp. Tevens werden nog enkele pijlstaarten en tientallen rotganzen gezien. Dit is zeker een ondertelling, gezien de aantallen die hier overdag verder in het Schor staan.

Oesterdam

Ongeveer een kilometer noordelijk van de vorige hvp stonden nog 150 scholeksters op de dam.

3.11.1 Bruinisse-Zierikzee

Tijd: 21.10 - 23.30

Waarnemers : Pim Wolf en Sander Lilipaly

Materiaal: Leica 10x48, nachtzichtapparatuur

Weer: onbewolkt en helder, matige noordwestenwind.

Tij: hoogwater Stavenisse om 23.46 u.

Route Gestart op Neeltje Jans, vervolgens naar de zuidkust van Schouwen en via de inlagen van Schouwen naar de Cauwersinlaag.

Steltlopers

De meest opvallende resultaten per plaats:

Neeltje Jans, Westenschouweninlaag, Koudekerkse Inlaag

Geen opzienbarende resultaten, zowel de aantallen als de verspreiding van de overtijende steltlopers zijn vergelijkbaar met de situatie overdag. De wulpen, die in de Koudekerkse Inlaag overdag in de begroeiing staan, geven 's nachts de voorkeur aan een ondiepe plas.

Schelphoek

Opvallende afwezig waren de scholeksters. Overdag zijn hier steeds enkele honderden aanwezig, maar nu waren er slechts 20 vogels.

Prunje Noord, natuurbouw

Geen steltlopers. Dit nieuwe natte gebied wordt overdag door een klein aantal steltlopers als hvp gebruikt.

Prunje Zuid, natuurbouw

In tegenstelling tot eerdere bezoeken waren hier geen steltlopers aanwezig.

Weeversinlaag

Geen steltlopers: het eiland dat normaal als hvp wordt gebruikt stond geheel onder water.

Flaauwersinlaag

Op het westelijke eiland en op de Oosterscheldedijk waren enkele honderden scholeksters en enkele tientallen wulpen aanwezig. Dit is vergelijkbaar met de situatie overdag.

Akker noord van Flaauwersinlaag

In een plas in het grasland sliepen 30 wulpen.

Heerenkeet

De nachtsituatie in de Heerenkeet is compleet anders dan overdag. In een normale dagsituatie zit er weinig. Tijdens dit nachtbezoek werden 110 tureluurs geteld.

Plas bij gemaal Prommelsluis

Overdag af en toe in gebruik bij overtijende tureluurs, nu slechts zes bergeenden.

Suzanna-inlaag

Met 130 scholeksters en 10 wulpen week ook hier de nachtsituatie weinig af van wat er overdag gebruikelijk is.

Cauwersinlaag

Op de hvp waren alleen 130 wulpen aanwezig.

Diverse korte stops langs de route (akkers ten noorden van Koudekerkse Inlaag, Schelphoek karrevelden Suzanna, karrevelden Cauwers,) leverden geen opzienbarende resultaten op.

Overige soorten

Op het vogeleiland en bij de Hangcultuur van Neeltje Jans bevond zich een grote slaappleaats van zilvermeeuwen van 900 resp. 700 exx.

4 Resultaten Westerschelde

4.1 Inleiding

Oorspronkelijk was het bedoeling om in het najaar de situatie langs de Westerschelde gedurende een nacht te verkennen. Besloten is om in de avond twee korter durende verkenningen aan weerszijden van de Westerschelde uit te voeren. Hierdoor werd een overzicht verkregen van de situatie aan zowel de noord- als de zuidoever en tevens konden de waarnemers na afloop van de werkzaamheden weer naar huis.

4.2 Nummer Een - Perkpolder (zuidoever): 1 november

Tijd: 19.30 - 22.00

Waarnemers : Pim Wolf, Sander Lilipaly

Materiaal: Leica 10x48, grote lamp, nachtzichtapparatuur

Weer: heldere nacht met weinig wind. Weinig bewolking en goed zicht.

Tij: opkomend tij, hoogwater Terneuzen 20.40

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

Met het opkomend tij meegewerkt in oostelijke richting en alle bekende belangrijke hvp's bezocht. Enkele meer in het binnenland gelegen plaatsen zijn gecontroleerd.

Voorland Nummer Een

Op het Voorland van Nummer Een stond alleen een groep van 100 scholeksters. De Hooge Platen, waar veel vogels vandaan moeten komen, stonden nog grotendeels droog.

Paulinaschor

De dijk is aan de zuidoostkant van het Schor beklommen. Er was nog een klein randje slik aanwezig met daarop tientallen wulpen, scholeksters en bergeenden. Verscheidene malen werden er bonte strandlopers gehoord.

Vermoedelijk stonden er veel meer wulpen tussen de begroeiing. Door lichtvervuiling van het Sloegebied was het niet mogelijk om met de nachtkijker waar te nemen.

Oostkant Dow haven

Door de plaatsing van een grote pijpleiding aan de oostkant en dijkwerkzaamheden aan de westkant van de Dowhaven konden enkele belangrijke hvp's niet bezocht worden. Tussen de monding van het Kanaal Gent/Terneuzen en het begin van de Dowhaven werd de aanwezigheid van tientallen wulpen en 5 steenlopers vastgesteld. Overdag staan hier (aan de voet van de dijk) vrijwel nooit wulpen.

Sluizen Terneuzen

Bij de radartoren stonden 400 scholeksters net naast enkele felle lantaarnpalen. Dit is een normale hvp. Nieuw was de nachtelijke aanwezigheid van ongeveer 200 kokmeeuwen op de sluizen (rondvliegend en staand op palen).

Griete

Op de dijk werd een hvp van 400 scholeksters vastgesteld.

Hellegatschor

De aanwezigheid van enkele wulpen, zilverplevieren, smienten, wilde eenden en bonte strandlopers werd vastgesteld.

Zeedorp

Ten noordwesten van Zeedorp stonden tientallen wulpen en 200 scholeksters. Van bonte strandlopers was evenwel geen spoor te bekennen, maar daarvoor was het hoogwater wellicht te laag. Dit stuk dijk is een belangrijke voorverzamelplaats voor strandlopers.

4.3 Sloehaven-Hansweert (noordoever): 2 november

Tijd: 20.30 - 22.30

Waarnemers : Pim Wolf, Sander Lilipaly

Materiaal: Leica 10x48, grote lamp, nachtzichtapparatuur

Weer: heldere nacht met matige zuidwesten wind, half bewolkt, goed zicht.

Tij: opkomend tij, hoogwater Terneuzen om 22.54

Samenvatting waarnemingen en bijzonderheden

De waarnemingen zijn gestart bij de wulpenslaapplaats in de Sloehaven. Met het opkomend tij meegewerkt in oostelijke richting en alle belangrijke hvp's bezocht. Enkele meer in het binnenland gelegen plaatsen gecontroleerd.

Inlaag Ellewoutsdijk

De inlaag leek geheel verlaten, geen geluid gehoord. Wilde eenden die overdag in de inlaag rusten, foerageren wellicht 's nachts in de polders. Ook geen slaapplaats van wulpen of ijslandse grutto's, hetgeen half was verwacht.

Zuidgors

Moeilijk zichtbaar door grote oppervlakte schor. Scholeksters, wulp en zilverplevier gehoord.

Plaat van Baarland

Nog veel plaat boven water, alle vogels stonden op grote afstand (500 meter en meer). Vermoedelijk waren veel zilverplevieren, bonte strandlopers, wulpen en smienten present.

Haven Hoedekenskerke

Hier was niets aanwezig. Normaal gesproken zitten hier honderden wilde eenden.

Biezelingse Ham

Binnendijs bevond zich in enkele bomen een slaapplaats van minimaal 15 blauwe reigers. Buitendijs werden gehoord: zilverplevier, bonte strandloper, kluut, bergeend, tureluur, scholekster en wulp. De situatie verschilt niet veel van die overdag.

Pier Hansweert

Overdag kunnen hier soms vele honderden steltlopers staan. De hvp is niet altijd in gebruik. Ditmaal niets gehoord en niets gezien. De plek is echter 's nachts slecht te overzien.

4.4 Nummer Een-Perkpolder (zuidoever): 28 februari

Tijd: 20.15 - 22.45

Waarnemers: Pim Wolf

Materiaal: Leica 10x48, lamp, nachtzichtapparaat

Weer: heldere nacht met matige wind. Weinig bewolking en goed zicht.

Tij: opkomend tij, hoogwater Terneuzen 21.55

Route

Gestart bij de HVP van Nummer Een. Met het opkomend tij meegewerkt in oostelijke richting en alle bekende belangrijke hvp's en enkele in het binnenland gelegen plaatsen gecontroleerd. Einde om 22.45 te Griete

Steltlopers

Meest opvallend was het ontbreken van een scholekster hvp op Nummer Een. Mogelijk hebben deze vogels (overdag enkele honderden) het hoogwater op de Hooge Platen doorgebracht. Nieuw was het overvliegen van 60 wulpen op 'de Zandplaat', een kaal stuk, deels opgespoten zand ten westen van de Braakmanhaven. Overdag overvliegen deze vogels binnendijs op een braakliggend deel van de Nieuw-Neuzenpolder II (DOW Chemicals). In dit gebied komen ratten en kleine marterachtigen voor.

Overige soorten

Met uitzondering van bergeenden werden er geen andere soorten waargenomen. Opvallend was de afwezigheid van smienten op het Paulinaschor. Tijdens hoogwatertellingen overdag wordt deze soort stevast met enkele honderden tot duizenden vogels aangetroffen. Vermoedelijk foerageerden de vogels binnendijs op grasland in Zeeuws-Vlaanderen. Ondanks gericht zoeken werden nergens smienten vastgesteld.

4.5 Kerncentrale Borssele-Hansweert (noordoever): 28 februari

Tijd: 19.30 - 22.45

Waarnemer: Sander Lilipaly

Materiaal: nachtzichtapparatuur, Zeiss 10x42

Weer: heldere nacht, matige wind, droog

Tij: hoogwater Terneuzen om 21.00

Route:

Gestart bij de Kerncentrale van Borssele en via de Zuidkust oostwaarts tot Hansweert.

Waarnemingen

Uitlaat Kerncentrale

Normaliter een kleine hvp, meest opvallend was een groep scholeksters (tientallen). Overdag staan deze meestal in de weilanden voedsel te zoeken. Verder waren aanwezig: enkele zilverplevieren, bontbekplevieren en een tiental bergeenden.

Noordnol

Niets waargenomen.

Staartse Nol

Niets waargenomen.

Weilanden Coudorpe binnendijs

Niets waargenomen.

Karrevelden ten westen van Inlaag 1882

Roepende smienten.

Inlaag 1882

Zoals verwacht bevond zich hier een kleine slaappleats van wulpen en werden enkele foeragerende tureluurs gezien. Alle eenden leken het gebied verlaten te hebben.

Akkers ten noorden van Zuidgors.

Net als overdag werden er tientallen tot honderden bonte strandlopers en zilverplevieren in de akker naast het Zuidgors gezien. Het betreft hier wellicht de enige plaats aan de noordkant van de Westerschelde, waar in akkers wordt overtijd. Tevens foerageerden kluten langs een slootrand.

Plaat van Baarland

De plaat bleef vannacht voor het grootste deel droog. De afstand was te groot om goed waar te kunnen nemen. Veel roepjes van zilverplevier, bonte strandloper en enkele wulpen. Veel steltlopers bleven echter op de Plaat van Baarland overtijen.

Biezelingse Ham

Er werden bonte strandlopers, zilverplevieren en scholeksters gehoord buitendijks op de dijkvoet. Dit is conform de dagsituatie.

Karrevelden ten zuiden van Hoedekenskerke

Er werd een slaappleats van wulpen vastgesteld (50 ex.).

Pier van Hansweert

Hoewel overdag een zeer grote hvp aanwezig is, verbleven er nu slechts 100 kokmeeuwen. Mogelijk is de plaat van Ossensisse (waar de vogels vandaan komen) niet geheel ondergelopen. Een andere mogelijkheid is dat de groep 's nachts in Zeeuws Vlaanderen op een hvp verblijft.

5 Discussie

De gehele Oosterschelde kan net niet in twee nachten door twee teams in het geheel op nachtelijke hvp's van steltlopers afgezocht worden. In augustus is dit opgelost door het zuidwestelijk deel van de Oosterschelde, waar dan relatief weinig doortrekkende steltlopers aanwezig zijn, niet te bezoeken. In de hefstperiode, september en oktober, en de winterperiode, januari en februari, zijn de routes zodanig gekozen dat het gehele gebied minstens één keer bezocht is en dat de belangrijkste gebieden beide keren bezocht zijn.

Bij de Oosterschelde is het gebruik van nachtzichtapparatuur essentieel voor het goed kunnen vaststellen van de aantallen van de verschillende soorten steltlopers. Zonder deze apparatuur kan wel op basis van geluid een kwalitatief beeld van de aanwezigheid van steltlopers worden verkregen. Hierbij zullen 'luidruchtige' soorten waarschijnlijk overschat worden en 'zwijgzame' soorten juist onderschat. Door het gebruik van sterke zaklantaarns kan, indien de vogels niet te ver weg staan, wel een indruk van de soorten en aantallen worden verkregen, maar dit gaat over het algemeen gepaard met een flinke verstoring. Echter, ook met het gebruik van nachtzichtapparatuur zullen niet alle soorten opgespoord en geteld kunnen worden. Wel kan op deze wijze een redelijke indruk worden verkregen van het totale aantal vogels en de onderlinge aantalsverhouding tussen de soorten.

Het werken met nachtzichtapparatuur rond de Westerschelde is moeizaam door het grote aantal krachtige lichtbronnen. Vooral DOW Terneuzen en het industriegebied Vlissingen-Oost (Sloegebied) stoorden de waarnemingen. Daarnaast bleken de vogels veelal in de schorren te blijven staan, waar ze nauwelijks opvallen tussen de begroeiing.

's Nachts worden er rond de Oosterschelde ten dele andere hvp's gebruikt dan overdag. Twee factoren lijken hierbij van invloed te zijn:

- verstoring;
- veiligheid (in verband met predatie).

Op plaatsen, waar zowel 's nachts als overdag geen verstoringen plaatsvinden en waar weinig kans is op predatie door grondpredatoren, verschilt het hvp gebruik 's nachts niet van het gebruik overdag. Een duidelijk voorbeeld hiervan is Neeltje Jans. Verschillende plekken worden waarschijnlijk overdag niet of nauwelijks gebruikt, omdat hier te veel verstoring plaatsvindt. Een voorbeeld hiervan is het schor bij St. Maartensdijk. Overdag overtijen hier hooguit 200 scholeksters, maar 's nachts worden hier tot 3000 scholeksters vastgesteld. Overdag worden op deze locatie veel honden uitgelaten. Deze veelvuldige verstoringen zijn vermoedelijk verantwoordelijk voor het geringe gebruik van deze hvp overdag. De vogels wijken dan uit naar de slikken van de Dortsman.

In de nacht worden ook dijken (Dortsman, Oosterscheldedijk bij Pluimpot) en pieren (Goessse Sas) gebruikt. Overdag worden hier vrijwel nooit vogels aangetroffen. Dit hangt waarschijnlijk eveneens samen met het grote aantal verstoringen op deze locaties (mensen die honden uitlaten e.d.).

Bij Prunje Zuid overtijen soorten als rosse grutto en wulp overdag op grasland, maar 's nachts worden deze soorten binnendijs vaker in ondiep water aangetroffen. In dit

gebied vinden overdag geen verstoringen plaats, zodat de plaatskeus 's nachts vooral beoपाald lijkt te worden door de angst voor nachtelijke grondpredatoren. Op meer plaatsen in binnendijkse gebieden werd vastgesteld dat steltlopers in ondiep water overtijden.

Bij het schor van Viane spelen waarschijnlijk zowel verstoring als veiligheid een rol. Overdag overtijen de vogels op het schor, maar 's nachts overtijen de vogels in de binnendijks gelegen Spuikom. De Spuikom ligt vlak langs een weg, zodat overdag het aantal verstoringen waarschijnlijk te groot is dat het gebied aantrekkelijk is als hvp. Echter 's nachts zal het aantal verstoringen minimaal zijn en de vogels geven dan ook de voorkeur aan de Spuikom, waar de vogels in het water kunnen staan, boven het schor.

Vermoedelijk is langs de Oosterschelde het aantal geschikte plaatsen om binnendijks in ondiep water te overtijen beperkt. In het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder werd, voordat de graafwerkzaamheden voltooid waren, al 's nachts door steltlopers overtijd. Dit geeft aan dat aan dit soort gebieden een duidelijke behoefte bestaat. Uitvoering van het Plan Tureluur zal in dit opzicht ook een duidelijke meerwaarde voor de steltlopers van de Oosterschelde kunnen opleveren.

De nachtelijke waarnemingen rond de Oosterschelde hebben over het algemeen vlak na of vlak voor de maandelijkse hoogwatertellingen plaatsgevonden. Het lijkt zinvol om de resultaten van de tellingen overdag te vergelijken met de nachtelijke verspreiding van steltlopers. Hieruit kan afgeleid worden welke gebieden overdag niet door steltlopers gebruikt worden in verband met (veelal menselijke) verstoring. Daarnaast kan uit de vergelijking inzicht worden verkregen welke plaatsen 's nachts mogelijk niet gebruikt worden vanwege de kans op predatie door grondpredatoren. Kleinschalige inrichtingsmaatregelen zouden het nachtelijk gebruik van deze gebieden mogelijk kunnen maken.

De verkenningen langs de Westerschelde laten zien dat de hvp's die gedurende de dag gebruikt worden ook 's nachts in gebruik zijn. Er werden, anders dan rond de Oosterschelde, geen nieuwe hvp's gevonden. De mogelijkheden voor steltlopers om hier binnendijks in gebieden met ondiep water te overtijen zijn langs de Westerschelde veel beperkter dan langs de Oosterschelde.

6 Dankwoord

Het veldwerk is verricht door een groot aantal medewerkers van Bureau Waardenburg. Wij zijn hen zeer erkentelijk dat zij zonder problemen bij nacht en ontij op pad zijn geweest in het kader van dit projekt. De volgende personen van Bureau Waardenburg hebben ook aan de veldwaarnemingen meegewerkt:

- Sjoerd Dirksen
- André van Kleunen
- Rob Lensink
- Ingrid Tulp
- Jan van der Winden

Arie Spaans (Alterra) heeft in januari 2000 een nacht met het veldwerk meegedraaid. Een project van Bureau Waardenburg en Alterra (zie Spaans *et al.* 1995) heeft de aanzet gegeven tot de huidige studie: tijdens nachtelijke waarnemingen bevonden hyp's zich destijds elders dan verwacht.

Cor Berrevoets (RIKZ) en Rob Strucker (Delta Projectmanagement) hebben met hun kennis van het gebied en de vogels bijgedragen aan het opzetten van het veldwerk. Peter Bot (RIKZ) en Willy Oorthuysen (Rijkswaterstaat Directie Zeeland) zijn behulpzaam geweest bij het beschikbaar krijgen van nachtzichtapparatuur. Wij zijn echter vooral René van Loo en Evert Dolman van Staatsbosbeheer erkentelijk. Indien zij hun nachtzichtapparatuur niet hadden uitgeleend, hadden de waarnemingen beduidend minder informatie opgeleverd dan het nu het geval is.

7 Literatuur

- Dirksen S. 1997. Voorstudie voor de actualisatie van de 'Atlas vogelconcentraties en vliegbewegingen in Zeeland'. Notitie. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Spaans A.L., J. van der Winden, L.M.J. van den Bergh & S. Dirksen 1995. Vogelhinder door windturbines. Landelijk onderzoekprogramma, deel 1: verkennend onderzoek naar nachtelijke vliegbewegingen in getijdegebieden. Rapport 95.43. Bureau Waardenburg / IBN-DLO, Culemborg, Wageningen.

